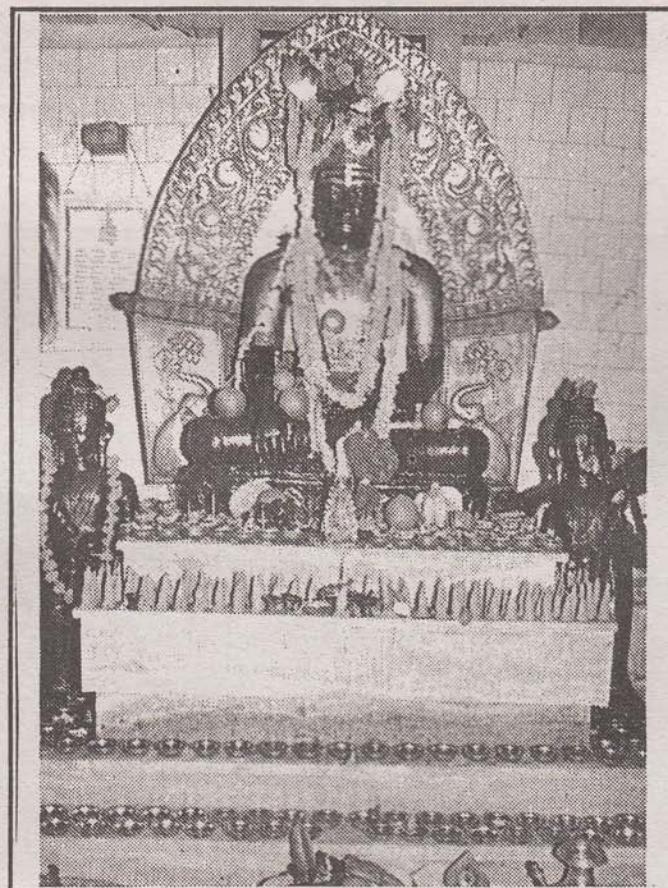

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

चैत्रपाष्ठ्यद्विष्णु

(नेपालको पहिलो बौद्ध ग्राहिक पत्रिका)

काठमाडौं स्थित मञ्जुश्रीनक महाविहारको भूमिस्पर्श बुद्ध
दायाँ बायाँ सारिपुत्र र महामौदगल्यायन ।

वर्ष २६

अंक ११

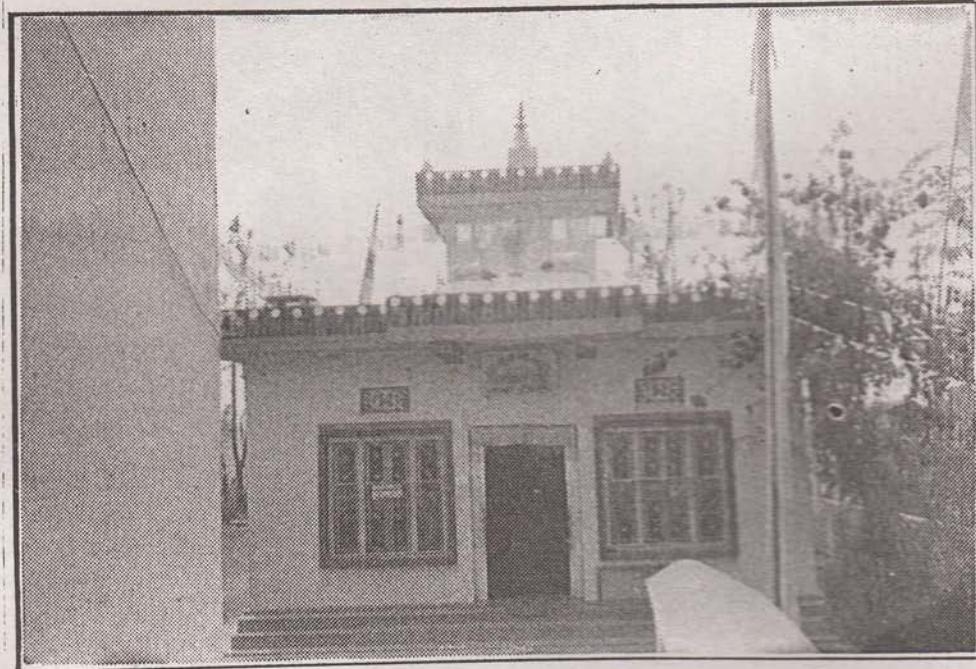
ने.सं. १११९ होलिपुन्हि

वि.सं. २०५५ फागुपूर्णिमा

बु.सं. २५४२

इ.सं. १९९९ मार्च

पर्साढाप गुम्बा
नारायणी अंचल, चित्तौन

गुरुडहरूमा आइरहेको बौद्ध जागरणस्वरूप आमासमूहसहित सक्रिय भई निर्माण
भएको भूमिस्पर्श शाक्यमुनि बुद्ध केन्द्रित भएको बौद्ध गुम्बा ।

आनन्द भूमि

(नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका)

सल्लाहकार
भिक्षु कुमार काश्यप
फो. नं. २७१४२०
तीर्थनारायण मानन्धर
फो. नं. २७०३८६

४
सम्पादक
सुवर्ण शाक्य
फो. नं.- २८१४६४

५
मुद्रणप्रबन्ध
अष्टमुनि गुभाजु
फो. नं.- २५४९९९

६
ध्यवस्थापक एवं प्रकाशक
भिक्षु धर्मभूति
सचिव आनन्दकुटी विहार गुठी
स्वयम्भू - २७१४२०

७
वितरण ध्यवस्था सहयोगी
केदारनाथ थ्रेठ - २४६८६०

८
प्रधान - कार्यालय
आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू, काठमाडौं
पो. ब. नं. ३००७, फोन : २७१४२०

वर्ष २६ - अङ्ग ११ - बु.सं. २५४२ - फागुपूर्णिमा

बौद्धवचन

आरोग्या परमा लाभा सन्तुष्टि परमं धनं ।
विश्वास परमा ज्ञाति निव्वाणं परमं सुखम् ॥

नीरोगी भई रहनु नै सबभन्दा ठूलो लाभ हो । सन्तोषी भई वस्नु नै ठूलो धन हो । विश्वासयुक्त मानिस नै ठूलो आफन्त हो । त्यस्तै निर्वाण नै सांचैको परम सुख हो ।

प्रसेनदी कोसलका राजा एक पटक ४ मात्रा चामलको भात खाई उक्स मुकुस भएको शरीर लिई तथागत बसिराखनुभएको ठाउँमा असजिलो पाराले बसे । त्यस बेला तथागतले राजालाई खानाको मात्रा मिलाएर मात्र भोजन गर्दा शरीर हल्का भई खाएको भोजनसमेत पची श्रायु पनि लाभो हुन्छ भन्नुभयो । यो कुरा सुनी श्रापनो भतिजा सुदर्शन मानवको सहायताले खाना कमगरी मात्रा मिलाई भोजन गर्ने गरे । राजाको श्रालस्य हट्यो र राज्य पनि राज्ञी संचालन भई सबै आफन्तको विश्वास प्राप्त गरी सुखको श्रनुभूति गर्न लाग्गे । यो कुरा राजाले तथागतलाई बिन्ति गर्दा तथागतले उपर्युक्त गाथा पढी सबभन्दा ठूलो लाभ भनेको आरोग्य हुनु हो भनी बताउनुभयो ।

विज्ञान, दर्शन र वास्तविकता

प्रा० गणेश माली

सूर्य, चन्द्र, तारा, धरती, आकाश र प्रतिपल घटिरहने घटनाहरू सबै के हुन् र कसरी भए ? जन्म, मृत्यु, जरा व्याधिको चक्कर, वेदना र तृष्णाहरू, सुख र हुःख आदि किन भए र कसरी भए ?

यस्ता प्रश्नहरू मानवजातिले जबदेखि पृथ्वीमा मानवजातिको उत्पत्ति भयो तबदेखि नै सोध्दै आएका छन् । यस्ता प्रश्नहरूको उत्तर पाउने प्रयासमा मानवजातिले दुइवटा बाटो खोजी निकालेका छन् - दर्शन र विज्ञान ।

विज्ञान र दर्शन दुबै सत्यता वा वास्तविकतातिर उन्मुख हुने मार्गहरू हुन् । दर्शनले चराचर जगत्मा देखेका कुराहरूलाई मनमनै गुनी आवश्यक परे परिकाल्पनिक तत्त्वहरू जस्तै विधाता, ईश्वर, आत्मा स्वर्ग र नरक आदिको सहायताले माथिका प्रश्नहरूलाई समाधान गर्न खोज्छ भने, विज्ञानले इन्द्रियहरूको महत्त्वले बाहिरी जगत् एवं शारीरिक तगा मानसिक स्थितिहरूलाई खोजीनीति गरी तथ्यहरू पत्ता लगाई, ती तथ्यहरूबाट प्राकृतिक नियमहरू तथा सिद्धान्तहरू निकाली यस जगत्लाई बुझ्ने प्रयास गर्छ, अर्थात् दर्शन अन्तर्मुखी हुन्छ भने विज्ञान बहिर्मुखी हुन्छ । विज्ञानमा अन्धविश्वास तथा काल्पनिक तत्त्वहरूको लागि कुनै स्थान हुँदैन । फेरि विज्ञान कार्य-कारणवादमा आधारित हुन्छ र समान कारणको फलत्वरूप समान कार्यहरू वा असरहरू उत्पन्न हुन्छन् र यो (Like causes produce Like effects) भन्ने धारणाता आधारित हुन्छ ।

उदाहरणस्वरूप जीवित मानवशरीर र अन्य प्राणीहरूको शरीरमा आभास हुने 'म' लाई व्याख्या गर्न

दर्शनले परिकाल्पनिक तत्त्व 'आत्मन्' 'आकू' मा 'आत्मा' को आधार लिन्छ जसबाट 'परमात्मा' सम्म पुगेर सबंज सर्वव्यापी, सर्वशक्तिवान्, तत्त्व 'विश्वात्मा' को अवधारणा खडा गर्छ । सम्पूर्ण प्रकृतिलाई त्यसेहारा संचालित र अभिप्राणित मान्दछ तर विज्ञानले प्रयोगशालामा मानवशरीर र मस्तिष्क तथा स्नायुप्रणाली, मानवको बानी ब्यहोरा, प्रकृतिमा भेरहने परिवर्तनहरूको विश्लेषन गरेर जति खारिएर आएका तथ्यहरू छन् तिनीहरूलाई अगाडि राखिदिन्छन् न परिवर्तनको क्रमलाई व्याख्या गर्न प्राकृतिक नियमहरू निकाल्छन् । विज्ञानमा कुनै परिकाल्पनिक तत्त्वहरूको लागि स्थान हुँदैन । विज्ञानले मानवको चेतना कसरी उत्पन्न हुन्छ, विभिन्न कुराहरूको त्यसमा कस्तो प्रभाव पर्छ आदिवारे अध्ययन गरी हेछ ।

विज्ञानको अर्को विशेषता के हो भने - यसले कुनै चीजबाटे पनि अन्तिम सत्य यही हो - यसबाटे थाहापाउनुपर्ने अरु केही छैन भनी ठोकुवा गर्दैन र जहिले पनि नयाँ कुराहरू थाहापाउन र नयाँ तथ्यहरूलाई समेती सत्पता वा वास्तविकताको नजिक पुग्ने प्रयत्न गर्छ, जबकि दर्शनले यही नै अन्तिम सत्य हो, यसेमा विश्वास गर योभन्दा पर अर्को केही छैन भनी विश्वास गर्न कर लगाउँछ, यसै कारण सत्यतामा पुगिसकेको घोषणा गरिसकिएतापनि यथार्थता वा वास्तविकताबाट दर्शन टाढा र विपरीत पनि हुन सक्छ । विभिन्न मतावलम्बीहरू आफूलाई ठीक अरु जाई बेठीक ठाउँछन् ।

यथार्थ जगत्मा आवश्यक परिवर्तन ल्पाई जीवन-लाई सुविधायुक्त बनाउने प्रयासमा विज्ञान सर्वव कुयाशीन रहन्छ, किनकि वास्तविक जगत्मा जब मानव-

नेपालमा बौद्धसंस्था खोल्ने रहर

बुद्धधर्म जति मानववायी बन्दै विश्वमा व्यापक हुँदै आयो उति बौद्ध संघ संस्था खोलिंदै आए-
को देखिन्छ । पहिले बुद्धधर्मका क्रियाकलाप अगाडि बढाउन समुदायमा आघारित समूह गठन गरी
गुठी गहना स्थापनागरी दिनहरू निर्धारण गरी सेवा गदै आफूलाई समर्पित सेवकको रूपमा प्रस्तुत
गर्ने गरिन्थ्यो । आजकाल गुठीको आशयले सामाजिक रूपमा केही व्यक्ति भेला भई मिली संस्थाको
रूपमा बौद्ध क्रियाकलापलाई संचालन गर्न अग्रसर हुने भएको छ । बौद्ध जागरणको लागि उद्देश्यमूलक
संस्थाहरू रहेतापनि मात्र क्रियाकलापमूलक संस्थाहरू बढी देखाउनेका छन् । आज सर्यो बौद्ध संघ
संस्थाको नाम नेपालमा सुन्नमा आएको छ ।

जति संघ संस्था बढ्यो उति बुद्धधर्मविपरीतको क्रियाकलाप संस्थाहरूभित्र देखाउनु आजको
धर्मप्रतिको बिडम्बना भएको छ । बुद्धको नाउँमा क्रियाकलाप गर्दैमा बौद्ध संघ संस्था हुने होइन ।
बुद्धको उपदेशअनुसार क्रियापद्धति अपनाई संस्थाभित्र कार्यान्वय पनि हुने भएमा त्यस्तो संस्था
बौद्धसंस्था मानिने हुन्छ । बौद्धसंस्था चलाउन विदेशीको भर गर्ने र सरकारको मुख ताक्ने खालको
क्रियाकलाप आज देखापरेका छन् । आफूले सदव्यवहारबाट कमाएको पैसा र सद्भावनाले पोखेको
श्रमशक्तिलाई समर्पण गरेर सदस्य बन्ने व्यक्तिहरू रहेको संस्था वास्तविक बौद्ध संस्था कहिनेछ ।
कालो धन बौद्ध संस्थाको लागि विख हो । नमागिकन आएको दान दातव्य बौद्धसंस्थाको लागि
सच्चा उपहार हो । बौद्ध संघ संस्थाले बुद्धको उपदेशअनुकूल श्रद्धा लगाएर आर्थिक एवं अन्य सहयोग
प्राप्त गरी बौद्धगतिविधिलाई अगाडि बढाउने हुनु वास्तविक बहुजन द्रितायको लागि हुनेछ । बौद्ध
संस्था भनेको अरु सामाजिक संस्था जस्तो बढी व्यापारिक र प्रशासनिक क्रियाकलापको व्यवहारले
चलाउने संस्था होइन । बौद्धभावना अर्थात् मैत्री, करुणा, मुदिता र उपेक्षाभावद्वारा मानवमनलाई
संतुलित गराई समूहीकृत अवस्था व्यवस्था अनुकूल धर्म पालन गर्ने गरिनु नै वास्तविक बौद्धसंस्था
हुनु हो ।

बुद्धधर्मको विषयमा पटककै ज्ञान नभएको र बौद्ध आचरणमा रहन नसक्ने व्यक्ति बौद्ध-
संस्थामा रहनु कुनै हालतमा वाचिछ्त छैन किन कि बौद्धसंस्था पूर्णतया सदाचरणयुक्त
व्यक्तिको सामूहिक निवास हो । खाली क्रियाकलाप गर्दै बायच भिरेर समारोह गर्दै हिंड्ने
खालको संस्था खोलेर बौद्ध संस्थाको नाममा यश कीर्ति प्राप्त गर्ने रहर आज बढेको देखिन्छ ।
आज ईश्वरवादी भएर पनि बौद्धसंस्था खोलेका छन् भने आत्मवादी र अवतारवादी भएर
पनि बौद्धसंघ भनी नामकरण गरी संस्था खोलिएको देखिएको छ । नेपालमा बौद्ध संस्था खोल्ने
रहर बढ्दोछ, बुद्धधर्मलाई व्यापक बनाउने प्रयास घद्दोछ । संस्था बनेर बुद्धधर्म व्यापक हुने
होइन, बुद्धको उपदेशअनुकूल कामकाज र व्यवहार रहेमा व्यापकता रहने हो । अतः बौद्ध संस्था
खोल्ने रहर लिनुभन्दा राष्ट्रिय बौद्धसंस्थाहरूलाई टेवा दिने संस्था हुनु राम्रो हुनेछ । ●

लाई कुनै समस्या आइपछं तब उसले विज्ञानको सहारा लिन्छ । यसे कारण मानवजातिले विज्ञानको महत्त्वे अविद्याहरू गर्दै गएका छन् र समस्याहरू हल गर्दै गएका छन् ।

दर्शन विभिन्न थरीका हुन्छन् - प्रायः सर्वको आपना आपना विचारहरू र अवधारणाहरू हुन्छन् । सर्वको आपनो आपनो जीवनप्रतिको एउटा दृष्टिकोण हुन्छ र प्रायः सर्वजसो दर्शनको जडमा धद्वा र विश्वास रहेको हुन्छ । विश्वास गर्नेको उन्नति हुन्छ, गर्का गर्ने नष्ट हुन्छ भनी दर्शन ठोकुवा गर्दै । संसारभूमिका मानिसहरूको निम्नि विज्ञान एउटै हुन्छ किनकि प्राकृतिक नियमहरू जहाँ पनि एउटै हुन्छ ।

विभिन्न मानवजातिले मानिश्राएका धर्महरू पनि उनीहरूको दर्शनमा आधारित हुन्छ । विभिन्न दाशनिकहरूका आपना आपना मतहरू र मान्यताहरू हुन्छन् । आजको विश्वमा वैज्ञानिक चिन्तनपढ्निसेंग मेल खाने र वैज्ञानिक विचारधाराहरूसेंग नवाढ्ने खालको दर्शन खोजेमा बुद्धको अनात्मवादी क्षणिकवादी दर्शन र मादसंको वैज्ञानिक भौतिकवादी दर्शनलाई पाउन सकिन्छ । यी दुईमा एकको झुकाव मानवदुखलाई हटाई समाजलाई सुखमय बनाउनेतर्फ केन्द्रित छ भने अर्कोहो झुकाव मानवजीवनलाई भौतिक सुविधाले सुसम्पन्न गर्नेतर्फ केन्द्रित छ ।

बुद्धले जीवनलाई यथास्थितिमा हेरेर, त्यसबाट सर्व अनित्य छन्, दुःखमय छन् र सर्व अनात्म छन् भन्ने दर्शन खडा गरे, र यस अनात्मिक विश्वमा तृष्णाको सर्वथा त्यागदाट वैयक्तिक जीवनमा र सामाजिक जीवनमा पनि शान्तिको बाटो खोजी निकाले, मार्कसले आपनो चिन्तन मूलतः श्रम र पूँजीमा केन्द्रित गरेर सर्व मानुषले सबौदो श्रम गरी आपनो चाहनाग्रनुरूपको पूर्ति गर्ने श्रमिकहरूको सुखमय भविष्यको लागि सामाजिक स्थिति परिकल्पना गरे ।

तृष्णाको त्यागको मार्ग, विरागको मार्ग, विमुक्ति-

को मार्गलाई ऐश्वायली समाजहरूको लागि आपनोपन भएको मार्गको रूपमा लिन सकिन्छ । यूरोपमा पनि जिसस क्राइस्टले यही बाटोलाई यूरोपेली समाज उपयुक्त बनाउन प्रयत्न गरेका थिए ।

बुद्धको दर्शनमा वैज्ञानिकता छ, किनकि यो दर्शन पनि हेतुवादमा आधारित छ- जति पनि धर्महरू हेतुजन्य छन्, तिनीहरूको हेतु तथागतले भने र तिनीहरूको निरोध पनि- यत्तो वादको हुनुहुन्छ महाथ्रमण ।” भनी आयुष्मान् तिथ्यले सारिपुत्रलाई बृद्ध-दर्शनको सार समझाएबाट पनि यो कुरा प्रष्ट हुन्छ ।

कुशल वैज्ञानिकले जस्तै जति कुरा अनुभूतिभित्र आउन सकिने हो त्यतिमा नै केन्द्रित रही बुद्धले आपनो दर्शन बनाए, अनुभूतिभित्र आउन नसकिने कुराहरूलाई उन्ने आव्याहार अनुपदेशित नै राखे । तथागतले तत्कालीन समाजका केही मान्यताहरू - जस्तै स्वर्ग नरक, पुनर्जन्म, विभिन्न लोक र भूवनहरू, आदिलाई सहजरूपमा प्रहण गरेका छन् तर बृद्ध-दर्शनले केन्द्रियन्दुमा रहेका अनित्यता, दुःख र अनात्मिकता बुद्धको मौलिक देनको रूपमा रहेको छ, र यसले बृद्ध धर्मलाई एउटा स्वतंत्र वैज्ञानिकतायुक्त धर्मको रूप दिएको छ । फेरि बृद्धधर्मको हेतु-वाद र वैज्ञानिकताले गर्दा पनि यस धर्मलाई अन्य सर्व धर्मभन्दा फरक र आपने मान्यताहरू भएको धर्म बनाएको छ । बृद्धधर्मको शील-समाधि-प्रज्ञायुक्त अष्टाङ्गिक मार्ग एउटा विशिष्ट ध्यावहारिक मार्गको रूपमा रहेको छ र श्रद्धा र विश्वासयुक्त भएर होइन प्रज्ञायुक्त भएर बास्तविकता के हो बुझन बृद्धधर्मले प्रेरणा दिन्छ । यही वैज्ञानिक धर्मको आधार लिएर आचार्य धर्मकोतीतिले प्रज्ञाभन्दा पनि श्रद्धा र विश्वासको आडमा चलेका धर्महरूबाटे भन्दछन् “वेद (शास्त्र) लाई प्रमाण मान्नु, कस्तुले गरेर यो सर्व भएको हो भनी मान्नु, स्नान आदि कर्मकाण्डमा धर्मको इच्छा गर्नु, जातिवादले युक्त हुनु, पाप नाश गर्न भनेर शरीरलाई कष्ट संताप दिनु यी प्रज्ञा धर्वस्त भएकाहरूको जडताका पाँच चिन्हहरू हुन् ।”

(बर्ष २६ अंक ९ बाट क्रमशः)

आजका बौद्ध दर्शनहरू हिजोको बुद्धधर्मको रूपान्तरण सुखसत्य

— पुरुष शाक्यवंश

हास्त्रो देहमा दुई प्रकारका नाडीहरू छन् । ती हुन् ललना रसना । ललना वामशक्ति चन्द्र र प्रज्ञाको धीतक मानिन्छ भन्ने रसना दक्षिणशक्ति सूर्य र उपायको प्रतीक हो । ध्यान अथवा योगको माध्यमबाट यी दुवै नाडीलाई एक स्थान ल्याउन सक्छ । अथवा दुवै नाडीको आलिङ्गन हुन्छ । यस अवस्थामा वाम्नाडीको चन्द्र र प्रज्ञाको र दाहिने नाडीको सूर्य र उपायको आपना आपना गुणहरूलाई परित्याग गरेर अवधूतीको उदय हुन्छ । यसरी शोधन भएपछि दुवै नाडीहरू मिलेर एक रस अथवा एकाकार हुन्छ । यसलाई ने अद्यमार्ग शून्यपद, आनन्दस्थान, निर्वाण आदि शब्दहरूबाट अभिभृत गरेको छ । यस भावले खास महासुख धर्मले प्रहण गरेको पाइन्छ । यो हठयोगको निकट भएको बताइन्छ । अब यर्को दृष्टिबाट विचार गर्ने ।

सहजिया योगीहरूको भनाइअनुसार सहजावस्था प्राप्त गर्नुने सिद्धत्वको पूर्णता हो । यस अवस्था ज्ञाता ज्ञेय प्राहक आदिभावहरू समाप्त हुन्छन् । सिद्ध सरहपाले आपनो दोहामा पसरी वर्णन गरेको पाइन्छ —

जह मन वचन न सञ्चरर्द, रवि-ससि नाह प्रवेश ।

तहि बट चित्त विक्षामकह, सरद कहम उदेश ॥

भावार्थ :- “सहज अवस्थामा मन र प्राणको सञ्चार हुँदैन र सूर्य चन्द्रको समेत त्यहाँ प्रवेश हुँदैन” यहाँ चन्द्र सूर्यलाई इडा र पिङ्गलामय कालचक्को रूपमा लिइएको छ । विवरण पद काल बाँडेको हुँदैन त्यस अर्थमा यो काल

अथवा समयबाट अतित छ । यसको नाम हो “उन्मनी-भाव” यस अवस्थामा राग द्वेष आदिबाट मुक्त भएको मन हुन्छ । यस अवस्थालाई सहजियाहरू मिरणिको अवस्था भन्नछन्, यस अवस्थामा आनन्द हुन्छ र यस्तो अवस्थालाई महासुख भनेको हो । सहजियाहरूको भनाइ-अनुसार यो निर्वाण सबै व्यक्तिहरू निजीस्वभाव हो । यस महासुख अवस्था आनन्दको विषयमा ओशो रजनीशले From Sex to super consciousness भन्ने किताबमा उल्लेख गर्नुभएको महासुखको भाव बढी स्पष्ट हुनेछ । ओशो रजनीश भन्नुहुन्छ, ‘‘जसले सम्मुलित भनले यस सत्यमाथि ध्यान दिए उसले निस्कर्षमा आउँ-छ कि स्त्री-पुरुषको खास रूप तथा सम्भोगले त्यस चरम दिनको अवस्थामा मन एकदमनै विचाररहित हुन्छ, सबै विचारहरू पखाल्छ, खालि खोको शून्य, र जिमिरहेको हुन्छ, यस जिमिरहेको बरफ फुटेर असीना झरनाको रूपमा आनन्दको प्रवाह हुँछ र यही ने निर्वाण हो । यसरी आचार्य रजनीशले सम्भोगको माध्यमबाट पनि समाधि प्राप्त गर्न सक्छ भन्ने प्राप्त धारणा र अभ्यास गराएर आधुनिक जगत्को अधिकांश मानिसहरूलाई प्रभाव पारेको पाइन्छ ।

सिद्ध सरहपाले यस “आनन्द” लाई आपनो दोहाको शमा यसरी वर्णन गरेको पाइन्छ —

घोर घोर चन्द्रमणि, जिमि उज्योय करेह ।
परम महासुख एखुकणे, दुरिह अशेष हरेह ॥”

भावार्थ – घोर अन्धकारलाई जसरी चन्द्रकान्तमणिले आपनो निर्मल आभाको प्रकाशबाट अन्धकारलाई दूर गर्दू त्यस्तो महासुखले समस्त पापहरूलाई दूर गरेर प्रकाशित गर्छ ।” हेवज्ञमा पनि महासुखलाई आनन्द भनेको छ र जसमा तत्त्व संसार (भन्न) छ न निर्वाण नै, न आपनो पनि हुन्छ नपरायमन नै । आदिअन्त-मध्यको अभाव हुन्छ सेकोद्दशटिका (पृ ६३) बाट ।

“महासुख” “आनन्द” “निर्वाण” आदिको पर्याय-वाचक नाम हो । केवल यस विभिन्न नामहरूमात्र जानेर, बोध गरेर के प्रयोजन ? प्रयोजन यसमा छ त्यसलाई कसरी उपलब्ध गर्ने र यसको खास मार्ग के हो । तन्त्रयान अरु धर्म जस्तै केवल दर्शनको आधारमा मात्र सीमित छैन अभ्यास र साधनामा पनि त्यति नै आधारित भएको छ । त्यसकारण यो धर्म प्रतीको रूपमा र यथार्थ रूप दुर्बैमा आधारित छन् । त्यस कारण यस धर्ममा सन्द्याभाषाको प्रावधान मिलाएको पाइन्छ । माथि उल्लेख भएका दर्शनहरू प्रतीको रूपमा लिएको पाइन्छ ।

निर्वाण सूठि र संहारबाट अतीत छ । त्यसकारण दुईको मिलनको जुन अवस्था छ त्यो अद्वयशून्यावस्था तथा परमानन्दलाभ हो । त्यसकारण निर्वाणको निर्मित यही एकमात्र उपाय छ, त्यो हो दुई परस्पर-विपरीत धर्मको मिलन । यस अवस्थामा एकअपापसमा आपनो आपनो पहिचानलाई परित्याग गरेर एक नयाँ पहिचानलाई प्राप्त गर्ने संयुक्त प्रयास हुन्छ । त्यसबेला एक यस्तो अनुभव हुनेछ कि ती दुर्बैको निर्मित नयाँ र आनन्ददायक हुन्छ । त्यो आनन्द मात्र एकको प्रयासबाट सम्भव हुन्दैन, दुर्बैको भारयको आवश्यक हुन्छ । त्यसकारण सहजीयाहरूको भनाइअनुसार खराकमात्र त्यागेर मात्र इन्द्रीयनिरोधले निविकल्प अवस्थाको सूजना हुन सक्दैन । युगल अवस्था नभएसम्म केवल विराग र विषय-

बस्तुलाई मात्र त्याग गरेर पनि त्यो कुनै फलदायक बन्नेछैन । त्यसकारण सहजीयाहरूको भनाइअनुसार यसको निर्मित सहजमार्ग, अथवा राजमार्गमात्र एक मार्ग छ नकि बैराग्यमार्ग । यस राजमार्गको निर्मित कुनै कठिन तपस्यामार्गको जरूरी छैन । यससम्बन्धमा समाजतन्त्रमा यसरी भनेको पाइन्छ –

दुष्कर्नियमस्तीक्रः मूर्ति शुष्पति दुःखित ।

सखेन साधयेद् बोधि योगतन्त्रानुसारत ॥

भावार्थ – दुष्कर नियम गन्त्वा शरीर केवल दुःख पाएर सुकछ । चित्त दुःखको कारण समुद्रमा खस्छ अथवा खस्न जान्छ, यसप्रकार विक्षेप भएबाट सिद्धि प्राप्त हुन्दैन ।

दर्शन तथा प्रतीको वर्णनपछि महासुख धर्मको प्राकृतिक यथार्थ सम्भोग अथवा शक्तिको आधारतिर पनि केही चर्चा गरौँ । आचार्य आर्यदेव प्रतिपत्तिसार-शतकमा यसरी उल्लेख भएको पाइन्छ कि “पंच पारमिताहरूको एक रस हुन् – ‘आनन्द’ । आनन्दको आभास निःस्वभावता बोधमा निर्भर हुन्छ र यसको निर्मित द्वय समाप्ति चाहिन्छ जसको आधारमा रतिको महासुख उत्पन्न हुन्छ ।” यस्तै निर्मलप्रभाकाललाई व्याख्या गरी यसरी भनेको पाइन्छ, “कालः परमाक्षरो महासुखलक्षणः तेनोत्पादित निरावरण स्कन्धाधात्वात्मदिकं चक्रं यस्य शरीर-मसो कालचक्रः– अर्थात् काल महासुख हो र त्यो अक्षर हो । त्यसको आधारमा उत्पादित मनुष्यको स्कन्ध धात्वादिबाट निर्मित शरीर हो जुन निरावरण र विशुद्ध छ ।

रामधारी मिह दिनकर संस्कृति के चाह अध्याय पृ: २४२-२४३ लेखनहुन्छ कि चौरासी सिद्धहरू खुल्लम-खुल्ला स्त्रीहरूको र रक्षिसको उपयोग गर्थे । राजा उनीहरूलाई आपनो कन्याहरूसमेत प्रदान गर्थे ।

बौद्धधर्मको विकासको इतिहास भन्ने किताबमा लेखक डा. गोविन्दचन्द्र पाण्डेय लेखनहुन्छ, “यो समस्त

वैधातु वज्रयान साधकको सम्भोग एवं हितको निम्नि
बनाएको हो । प्रज्ञाको परमार्थ रूप शुद्ध र प्रदृश्य हो
किन्तु सावृत रूप स्वीकृति हो । अतः स्वीहरूमा कुनै
प्रकारको हेयता (हेना) अथवा त्पञ्चता नमान्नपछं ।
आनन्दको सम्भोगबाट ने वज्रसत्त्वको सिद्ध हुन्छ ।

डा भगवत् शरण उपाध्यायले आफ्नो किताब
भारतीय कला और संस्कृतिको भूमिका पृष्ठ १०४ मा
लेखनुभएको छ कि वहाँको (सुखसत्य) तन्त्रहरूको
सिद्धान्त थियो जुन सिद्धहरू तप र ज्ञानबाट मिल्दैन, त्यो
रजक र चण्डाल कन्याको सम्भोगबाट मिल्दछ र तृण्णा-
को शमन इन्द्रियहरूको निरोधबाट होइन त्यसको अप्रति-
बद्ध भोगबाट हुन्छ, अखाद्य, अपेय, अकार्यको खाना
पीना र भोगको अतिबाट तुणा दमन हुन्छ । आदि ।

दिनकर आफ्नो किताब संस्कृतिको चार अध्याय
पृ. २४१ लेखनुहुन्छ “बौद्धतन्त्रमा यो एउटा नवीन आवि-
कार थियो कि योग र समाधिमा शीघ्र सफलता पाउन-
को निम्नि शक्ति सेवन (नारीपूजा अथवा सेवन) को
अनिवार्य भनेको छ । भनिन्छ पूजामा स्त्रिया सहयोगको
आवश्यकता पहिला पहिला गृह्यसमाजतन्त्रमा ने (तेको
शताब्दीमा) बताएको छ, यसको पहिलेको साहित्यमा
बसको उल्लेख छैन ।

यो माथि उल्लेख भएका पक्ष र विषय अर्थात्
महासुखधर्ममा शक्ति अथवा सम्भोगको अनुभवलाई व्यक्त
गरेको छ त्यो केवल यथार्थ नभई केवल प्रतीकको रूपमा
मात्र भन्ने एक विचारधारा र श्रकों यो प्रतीकमात्र
होइन यथार्थमा न हो भन्ने दुई थरीको भनाइ भएको
पाइन्छ । यस यथार्थतालाई जान्न महासुखधर्मको दुइ-

तीन मुख्य विषयहरूलाई जान्न आवश्यक छ । यसप्रकार-
का छन् -

सर्व प्रथम यस धर्मको नाम स्वयम् महासुख किन
राखियो अथवा हुन गयो । यो जान्न अति आवश्यक छ ।
विभिन्न प्रकारका सुखहरूमध्ये सम्भोग सुख मानवमात्र-
ले अनुभव गरेको सुख होइन, केवल प्राणीमात्रले अनुभव
गरेको सुख मात्र पनि नभई रुख विरुद्ध चेतन प्राणीहरूले
अनुभव गरेको सुखको साथै अचेत भौतिक पदार्थ समेतले
आनन्द लिएको सुख हो । जस्तो पूर्ण चन्द्रमाको रातमा
आनन्दले माथि उठ्ने जार-भात । त्यसकारण यो महा-
सुखको भाव खुल्ला गोप्यभाव हो साथै यो प्राकृतिक
सूचिकर्ता पनि हो ।

दोस्रो महासुख धर्म पूर्ण प्राकृतिक धर्म हो । यस
धर्मको अगाडि प्रतीत्यसमुत्पदित धर्मलाई समेत कृत्यम्
अथवा संवृत्य सत्य भन्दछ - यस अर्थले यो महासुखधर्म
कति प्राकृत धर्ममा आधारित छ त्यो स्वतः अनुमान गर्न
सकिछ जसरी मानवहरू सम्भोगलाई हेय दृष्टिले हेनें
गरेको पाइन्छ । महासुखधर्मको अगाडि कुनैपनि हेय र
प्रशंसा भन्ने छैन । कुनै विरोधी छ भन्ने कृतिम ।

तेको महासुखधर्म अरु धर्महरू जस्तै केवल
दर्शन र आदर्शमा मात्र आधारित धर्म होइन । साधना
अभ्यासमा आधारित धर्म हो । त्यसकारण जुन विषय
दर्शनको रूपमा उल्लेख गरेको छ, त्यसेलाई यथार्थ कार्य-
क्षमामा प्रत्यक्षरूपमा अनुभूति गराउने यस महासुख
धर्मको मुख्य उद्देश्य हो । त्यो कसरी? साधना र सम्भोग-
बाट ।

● सम्भोगार्थमिदं सर्वं वैधातुकमशेषतः निमितं वज्रनाथेन साधकानां हिताय च ॥ त्यादि (५.३१)
प्रज्ञोपाय विनिश्चय सिद्धि (वज्रयान बक्समा सम्पादित)

प्रज्ञापारमिता सेव्या सर्वथा मुक्तिकांक्षिभिः । परमार्थस्थिता शुद्धाः संवृत्यास्तनुधारिणी ॥
ललनारूपमास्थाय सर्वत्वैवव्यवस्थिता । अतोऽदं वज्रनाथेन प्रीत्या ब्राह्मार्थसम्भवा ॥

महासुख प्रथवा सम्भोग समय र परिस्थितिले मूल्याङ्कन गर्ने विषय हो । कुनै समयमा सम्भोगलाई बढी महत्त्व दिएको हुँच भने कुनै समयमा यसलाई ने पापको संज्ञाबाट छिछि दूर दूर गर्द । यो विषय हामी सिने चलचित्रको इतिहासबाट प्रष्ठ देख्न सक्छौं । आजसन्दा ५० वर्षको चलचित्रमा हिरो हिरोइनको योगाङ्गपूर्ण बातलाप पनि दुई हात पर बसेर गरेको हुँच । पछि यही दृश्य जन् जन् नजिकमा हन लाग्यो तर हिजो आजको फिल्ममा यही रोमाङ्गको दृश्य

एक गोतको अवधिमा दशपटक यालिङ्गन गरेको पाइँच । हिजो आज मो दृश्य देख्न हैन सिलेमा हलसम्म जानु आवश्यक छैन धर धर, कोठा कोठामा देखाइने टेलिभि- जनमा छिन छिन प्रदर्शित भइरहेको छ । त्यसकारण योन सम्पर्क नरान्नो विषय होइन, कुरो के छ भने सोंब र मन बहलाउनको निमित गर्ने योन कार्य अवश्य नरान्नो हो । दुई प्राणीको बीच असीम प्रेमबाट हुने योन सम्पर्क नरान्नो होइन रात्रो ने छ । व्यक्तिको भविष्य यसै महासुखको दरो गाँठोले बाँडेको हुँच ।

(कमशः)

सूचं ! सूचं !! सूचं !!!

निबन्ध प्रतियोगिताय ब्वति कंयादिसं

वडगु ब. सं. २५४३ दे बुद्ध जयन्तीया पुनीत उपलक्ष्यस थुग सेन्टरय रवसालय
“बुद्धर्मय उपेक्षा” विषयलय निबन्ध प्रतियोगिता जुइत्यंगुलि सहभागी जुइ इच्छुक निबन्धकार-
 पिन्त वडगु २०५५ चैत्र १५ गतेया दुने थःगु नां थुग सेन्टरय दर्ता यानादीत सूचं वियाच्वना ।
 निबन्ध ३००० शब्द स्वयां अथवा मनुइक च्ययेमा: गुलि थुजाःगु नियम सिइकेत निबन्ध
 च्ययेगु निर्देशिका नं थुग सेन्टरपाखें प्राप्त यानाः वडगु २०५६ वैशाख १० गते तकया दुने निबन्ध
 बुझे यायेत नं इनाप यानाच्वना । प्रतियोगिताय प्रथम, द्वितीय व तृतीय जूपिन्त आकर्षक नगद
 पुरस्कार व दसि-पौ नापं निम्हेसित सान्त्वना सिरपा: विडगु जुइ । प्रतियोगिताया बारे मेगु छुँ खैं
 सीके मालधाःसा थुग सेन्टरय स्वापू तयादिसं ।

स्वापू तयेगु थायः :-

लोटस रिसर्च सेन्टर

महापाः, यल, फोन ५३६९३२, निहनेसिया ११-५ बजेतक

महायानीहरूका भावना र धारणा

- बुद्धाचार्य शाक्य

गुह जगत् प्रकाश रिस्पोछे भवनुद्दृष्ट - “सच्चा महायानीहरूले आपनो जीवनमा राग, द्वेष र मोहलाई ओष्ठ्यान, चतुर्ब्रह्म अर्थात् मैत्री, करुणा, मुदिता र उपेक्षालाई सिरान, दशपारमिता अर्थात् दान, शील, क्षान्ति, करुणा, ध्यान, प्रज्ञा, उपाय, वल, प्रणिधि र ज्ञानलाई सिरक र करुणालाई निद्रा र शून्यतालाई सपना गर्नेदृष्टुपद्धृष्ट ।” महायानको दिस्तृत व्याख्या जति गरेपनि नपुन्ने हुँदौ संक्षिप्तमा बुझाउन र सम्झाउन उक्त आदर्शहरूको अनुसरण निश्चय पनि महायानीहरूले गर्नुपर्ने जरूरी छ ।

आवक्यान, प्रत्येक बुद्ध्यान र महायान भनेको मानिसहरूले बुद्धधर्म अवलम्बन गर्न सजिलो होस् भन्नाका खातिर भगवान् बुद्धले ने निर्देशन गर्नुभएको भन्ने महायानीहरूको विश्वास हो । कुनै परम्पराका विषयमा हेनेहो भने बुद्धले आपना शिष्यहरूले सिकेका र तिनीहरूले अनुभव गर्दै निचोडिएको विधि र साधना अपनाउनु ने कुल परम्परा मानिन्छ । यस सम्बन्धमा भनिएको छ बुद्धले अर्थात् गुरुले कसेलाई नोक्सानी हुने होइन फाइदा दिने र लाभ पुन्याउने शिक्षामात्र दिनुभयो । यस कुरालाई अन्य बोद्ध गुरुहरूले पनि मनन गर्नुपर्छ ।

मानिसहरू मृत्युपछि स्वर्गमा जान पाएरेत् भनी अनेक देवदेवीका भक्ति, सेवा, पूजा, उपवास आदि गर्ने गर्दछन् । अतः राग, द्वेष र मोहका साथै अहंकार भावनामा रहनाले स्वर्गको सिढीमा पुग्नुको साटो अनेक दुर्गति भोग्नुपर्ने हुन्छ । आपनै मनको विकारबाट आफैलाई दण्डको भागी बनाउँदछ । त्यसैले भगवान् बुद्ध भन्नु-

हुन्छ आपनो नाथ आफै हो, ग्रन्थ कोही छैन, यस मनाइको तात्पर्य सबै प्रकारका अकुशलबाट अलग हुन स्वयं मालिक हुनु हो, यसको फलस्वरूप मृत्युपछि स्वर्गमात्र होइन निर्वाणसमेत प्राप्त गर्न सकिन्छ । यस्तै चतुर्ब्रह्मलाई धर्मको मूल ठानेर व्यवहार गर्नाले चतुरार्थ सत्य बोध हुनुका साथै आयश्चटाङ्गिक मार्ग पालन गर्न सफल हुनेछ जसमा फलस्वरूप इह देहमा अद्वितीय सुख प्राप्त हुनुका साथै परलोकमा पनि भहायानन्द अनुभूति गर्न पाउने हुन्छ । सम्पूर्ण कुशल काय, वाक् र चित्तलाई शुद्ध गर्न सकेमात्र दशपारमिता पूरा गर्न सकिन्छ जसबाट इह देहलाई स्वयं निर्वाणकाय बनाउन सक्नेछ । त्यसैगरी शून्यतालाई सपना बनाउनेले निर्वाणको केन्द्रविन्दू सहजरूपले देखन र मृत्युपछि निर्वाणलोकमा एक छिनमा पुग्न सक्नेछ । निर्वाणमा पुगेपछि जीवनचक्र घुमिरहने निर्वाण आत्मा अथवा शून्यतामा लीन हुनेछ । महायानीहरूले शून्यतामा पुग्न नसकेसम्म बोधिचर्पा गर्दै बोधिसत्त्व प्राप्त गर्ने र बोधिसत्त्व प्राप्त गर्दै शून्यतामा पुग्ने भनिएको छ । महायानका प्रत्येक भावनालाई मन्थन गर्दा प्रेष्ट हुन आउँछ कि जन्म निरोध ने निर्वाण हो ।

महायानीहरूले अलौकिक बुद्धहरू, मानवबुद्धहरू र बोधिसत्त्वलगायत बुद्धधर्म रक्षक देवदेवताहरू प्रति विश्वास गर्दछ । तिनीहरूका विश्वास थियो – बुद्धहरू बोधिसत्त्वहरू एवं बुद्धधर्म रक्षक देवदेवीहरू एवं लोकमा व्याप्त छन् । जसले पूजा भक्ति र सेवा गर्नाले पूर्वजन्मका पापहरू नाश भएर इहलोकमा आफूले सुख पाउन सकिन्छ ।

महायानीहरूले अलौकिक बुद्धहरू, मानवबुद्धहरू

बुद्ध शक्तिहरू, बुद्धपुत्रहरूलगायत बोधिसत्त्वहरू जसलाई लोकेश्वर भनिन्छ । मानेमा सम्पूर्ण पापहरू क्षय हुनेछ । यही हिसावले तौ विभिन्न देवदेवीहरूसमक्ष प्रार्थना गरी पाएको आफ्नो पुण्यको प्रभावले समस्त सत्त्वप्राणीहरूको उद्धार होस् र नरक, प्रेत र तिर्यक् लोकमा रहेका प्राणीहरू पनि आपना पुण्यको प्रभावले उद्धार भई जान सकोस् भन्ने कामना गर्दछन् । भनिन्छ – यस्तै भावना, धारणा र प्रेरणाका कारण महायान लोकप्रिय हुन सफल भयो । सर्वप्राणीको हित, सुख उद्धारको आशीर्वादको पुकार गर्ने महायानीहरू काय, वाक् र चित्त शुद्धि गर्नुपर्छ ।

महायानीहरू मुख्यतः बोधिचर्यकै भूल सिद्धान्तको मार्गमा लाग्ने हुँदा उनिहरूको इच्छा र उमंग बुद्धत्व प्राप्त गर्न नसकेसम्म बोधिसत्त्व बन्ने र जगत् उद्धार गर्दै अन्ततः बुद्धत्व प्राप्त गर्नेमा सफलता पाउने थियो । यसले शुद्ध महायानीहरू कुशल काय, वाक् र चित्तको विकास गर्दै स्वयं शुद्ध हुने आचरणमा लाग्न बोधिचित्त उत्पन्न गर्नेमा लाग्नु अनिवार्य छ भनिन्छ । यस्तै आफूले जतिसुकै दुःख, कष्ट र संकट भोग्नुपरेतापनि अरुको लागि सके सर्वसत्त्वको लागि हितैषी उपकारी र कल्पणी बन बोधिसत्त्व भई जन्मनु उद्देश्य अगाल्नुपर्छ भनिन्छ । यस निमित्त प्रज्ञा ज्ञानमा लागेर निरन्तर उपाय गर्दै कर्मक्षेत्रमा लम्कानु नै प्रणिधान भनिन्छ ।

बोधिसत्त्व हुनु नै करुणामय अर्थात् जगत् उद्धार निमित्त समर्पित हुनु हो । यसरी बोधिसत्त्व हुनु निमित्त ध्यानको आवश्यकतामाथि जोड दिइएको छ । महायानी सिद्धान्तअनुसार ध्यान भन्नु नै सर्वसत्त्वको हित, सुख र उद्धार निमित्त चिन्तित हुनु । समर्पित भएर काम गर्नु हो । यस निमित्त सदा ध्यानी बन ध्यान गर्नु आवश्यक छ भनिएको छ । वास्तवमा ध्यानको अर्थ आत्मबल

सुदृढ गर्ने नै मुख्य मानेको छ । एकाप्रताको ध्यानको अर्थ आफ्नो आत्मालाई निश्चल बनाई राख्ने र मृत्युपछि कुन ठाउँमा पुग्ने इच्छा छ सो ठाउँ केन्द्रित गरी अग्रीम सुरक्षित राख्ने हुन्छ । यस्तै ध्यानको काम यही अन्तरायी हुनु पनि मान्यत्वार्थ जसबाट आफ्नो र अरुका सबै कु टा थाहापाउन सकिन्छ । काम, कोध, लोभ मोह, द्वेष र अहंकार र अथवा अनुचित तृष्णाको दास यदि कोही हुन्छ भने उसले हजारमात्र होइन लाखौं जन्म लिएपनि सुगति, मुक्ति, मोक्ष र निर्वाणपद पाउन सकिनेछैन । सुगति, मुक्ति, मोक्ष र निर्वाणमा पुग्न कुरै विहृति भावना-हरूमा लाग्न नपरोस् भन्नाका खातिर नै बुद्ध, धर्म र संघको शरणमा लाग्ने परम्परा चलिआए । यसरी भक्ति-मार्गमा लाग्नाको फलले काय, वाक् र चित्तमा कुशल चेतनाहरू उत्पन्न भनिन्छ । यो महायानमा मात्र होइन शावक्यान, प्रत्येक बुद्धयानमा पनि लागू भएका कुरा हुन् किनभने भक्तिको अर्थ चित्त विवलित नगर्ने माध्यम हो र भक्तिको माध्यमबाट चित्त शुद्धि गर्ने अभ्यास गर्न सके उसले इह लोकबाट सुगति, मुक्ति, मोक्ष-देखि निर्वाणसम्म पुग्न सकिन्छ तर काय, वाक् र चित्तको शुद्धि ज्ञान विना भक्ति पनि निरर्थक नै हुनेछ ।

बुद्धधर्ममा सेवाको अर्थ द्वितीय बुद्ध, धर्म र संघको शरणमा लाग्ने, यसको महत्त्व बुझ्ने र बुद्धधर्ममा कुशल आचरणहरू अपनाउने शुद्ध भावना हो । अस यो-भन्दा पनि सजिलो उपाय बुद्ध, धर्म र संघको नामबाट पूजा गर्नु हो । जसको अर्थ पंचशील पालना गर्दै पंचोपचार पूजा गर्नु थियो तर यसमा अर्थको अनर्थ हुँदै जाँदा परोपकारका ठाउँमा पंच “स” कारले स्थान लिए । सक्षिप्तमा बुद्धको पूजा भनेकै पंचशील पालना गर्ने हो । जुन शील पालना गर्नारै काय, वाक् र चित्तले दश अकुशल पाप गर्नुबाट हतोत्साही बनाउँदछन् । संक्षिप्तमा

बुद्ध पूजा भन्नु ने पंचशील कार्यान्वयन गर्न भावना जगाउनु हो ।

अर्को कुरा बुद्ध, धर्म र संघ अर्थात् विरत्नको सेवा हो । विरत्नको सेवा भन्नु ने बुद्ध, धर्म संघको शरणमा लाग्नु हो । बुद्ध चिकित्सक, धर्म औषधि र संघ सेवकको शरणमा गमण संकुचित भावनाले सम्भव छैन । जो कोही बुद्धमार्गहरू उसका अथवा उनको चित्त पृथ्वीलाई धाकिरहेका वायुमण्डलभन्दा अनन्तका अनि अन्तरिक्षजगत्भन्दा अलग, त्योभन्दा माथि स्वतन्त्र विचरण गर्न सक्ने काय, वाक् र चित्त निर्वाण गर्न सक्यो भने त्यो देह त्यागिसकेपछि निर्वाण पदमा पुग्न नसकेतापनि मृत्युपछि प्राप्त भएको अर्को मनुष्य जन्मको लोकबाट ने निर्वाणपदमा पुग्न सफलता पाउने अवसर मिल्नेछ । यस कुराको रहस्यबाट यही ज्ञान पाउन सकिन्छ कि सेवाको अर्थ बुद्ध, धर्म र संघको शरणमा लाग्ने र बुद्ध धर्मको निमित्त निस्वार्थ भावनाले सेवा गर्ने हो ।

यसको अतिरिक्त बुद्धधर्म र संघको शरणमा लाग्न एकाग्रताको चित्त निर्वाण गर्नु अनिवार्य छ जुन एकाग्रताले मनलाई उपयुक्त केन्द्रमा केन्द्रित बनाउनु थियो । कालान्तरमा चित्त एकाग्रता निमित्त अमुक मन्त्र जप्नुपर्छ भन्ने गरे । जपको अर्थलाई हेर्ने हो भने चित्त शुद्ध, भावना पवित्रता र काय विशुद्धता गर्न बानि बसाल्ने हो । आफ्नो मन अर्थात् आत्मालाई नियन्त्रण गर्दै एकाग्रतामा केन्द्रीत गर्न सक्ने मानिसहरूका लागि जपको पनि आवश्यकता छैन ।

जेख दोजे डुक्पा रिन्पोछेको “निर्वाण सौन्दर्य मार्गमा महायानसिद्धान्त सर्वप्राणीलाई दुःख र कष्टबाट कुनै उत्तम उपायद्वारा उद्धार गरी निर्वाणको क्षेत्रमा पुन्याउन, नीच, नराम्रो र दुःखपूर्ण जन्मबाट मुक्ति

गराउन र अन्तिम महासुख अनि निर्वाण प्राप्त गराउने-लाई धर्म भन्दछ । अतएव शावकयान, प्रत्येक बुद्धयान र महायान भनी बुद्धधर्ममा देखापरेका जुन साक्षा मार्ग हो त्यो ने महासुख निमित्त हो भनिन्छ । नाम, रूप, वेदना, विज्ञान र संस्कार अर्थात् पंचस्तन्धलाई त्यागेर शून्यताको भावनाद्वारा लीन हुन जसले सफलता पाउन सक्छ उसले महासुख प्राप्त गर्न सकिन्छ ।

अधर्मीहरूका विचार महासुख मृत्युपछि होइन, यही देहमा अन्याय, शोषण, दमन, अत्याचार र हिंसाको बाट सर्व भौतिक सुविधाको उपभोग गर्न पाउनु ने महासुख हो, मृत्युपछिको महासुख कल्पनामात्र हो । यसलाई विश्वास गर्न हुँदैन भन्ने थियो । जसको फलस्वरूप तो अधर्मीहरू लोभ र पापमा ढुब्दे जान्छ । लोभीको लोभ र पापको कारण यो देहमा महादुःख, महाकष्ट र महाअशान्तिमात्र भोगनुपरेको छ । यसले महायानीहरू अल्प इच्छा गर्दछन् अर्थात् आफूलाई चाहिएको भौतिक बस्तु-हरूसो उपयोग आपनै परिव्रस्तबाट पाएकोमा मात्र सन्तोषी हुने गर्दछन् । अर्को अर्थमा” अनावश्यक इच्छाको दास बन्नु मानिसहरूका धर्म होइन ।

जब मानिस लोभी हुँछ तब उसको लागि पापीको सहारा चाहिएको हुँन्छ, जब पापी हुँछ उसको लागि लोभीको सहारा चाहिएको हुँन्छ । लोभी र पापी एक अर्काको पूरक हुन् । यिनीहरूबाट मानव समाजमा अशान्ति, दुःख र कष्ट दिने काम भइहुन्छ । यस्तो कुकार्य तिनीहरूले तबसम्म ने गरिरहन्छ जबसम्म तिनीहरूले दण्डसज्जाय भोगदैन । महायानीहरू कुनै प्रकारका दण्ड र सज्जाय पाउने कामबाट टाढा ने रहिरहने गर्दछ । दण्ड सज्जायका कुरा हेर्ने हो भने सर्वभन्दा महाकष्टदायी स्वयं आत्मपीडन हो । जनसाधारण वा कुनै राज्यलेदिने दण्ड सज्जाय भन्दा कठोर हुनेछ । अतएव अब देखादेखि

वा जानाजाने गर्ने दश अकुशल पाप भन्दा लुकिछिपि अथवा कुनै जालसाजोको माध्यमबाट गर्ने पापकर्महरूका फलले महानरक र घोर नरकका भागी हुनेछ भनी महायानीहरूले मानिएका छन् । संक्षिप्तमा लोभ र पापबाट अलग हुनु न महायानीहरूको लागि उत्तम मार्ग भनिन्छ ।

प्रज्ञापारमिता चर्यामा महायानीहरूले गर्नुपर्ने प्रतिज्ञा सम्बन्धमा भनिएको छ—

कायिक त्रिविधं पापं वाचिकंतु चतुर्विधं ।
मानसं त्रिप्रकारेण तत्सर्वं देशाम्यहम् ।
प्राणातिपात, अदत्तादान, काम, मिथ्याचारा,
मृषावाद, पैशून्य, पारूप्य, संभिन्न, अभिध्या,
द्वापाद, मिथ्यादृष्टि ।

अर्थ— शरीरबाट तीन, मुखबाट चार, मन अथवा चित्तबाट तीन प्रकारका पापहरू सबै मैले पापदेशना गरेको छु । जो प्राणीहरूलाई शासना वा हिंसा गर्ने, चोरी गर्ने, परस्त्री वा परपुरुष गमन गर्ने, झूठ कुरा गर्ने, चुगली गर्ने, गालीगलौज गर्ने, मिलिरहेकालाई भाँडने, घमण्ड गर्ने, कसंप्रति असह्य हुने र उट्टो दृष्टिले हेने जस्ता दश प्रकारका पापहरू त्याग्ने भयो ।

महायानीहरूका उपर्युक्त दश अकुशल त्याग्ने प्रतिज्ञा आदिकालदेखिको परम्परागत धर्म भनिएको छ । जसलाई महायानीहरूले अवलम्बन गर्नुपर्ने मूलभूत आदर्श भनिएको छ । महायानीहरूले ग्रहण गर्नुपर्ने दशशील भनेको मूल तस्वहरू पनि यही हुनु भनिएको छ । उपर्युक्त दश अकुशल पापहरूलाई जसले परित्याग गर्दछ उसले दश कुशल धर्म गरेको, दशशीलमा बसेको अनि मृत्युपछि निर्णिलाई महासुख भनिएको स्फ्टे प्रष्ट हुन्छ ।

उपर्युक्त दश अकुशललाई जसले त्याग्दछ उसले मृत्युपछि सहजे निर्वाणको भूमिमा जान पाइने विश्वास

महायानीहरूले गरी आएकाछन् । जसलाई आदिबुद्धहरूका पालादेखि मनन गरी आएको भनिन्छ । उपर्युक्त निर्देशनहरू विषय स्वयम्भूपुराणमा पनि यदाकदा उल्लेख छन् जसअनुसार दश अकुशल पापहरूबाट अलग भए यसे जीवनमा बोधिसत्त्व हुने र मृत्युपछि बुद्ध हुन सक्ने भनिएको छ ।

बुद्धधर्मका विभिन्न प्रन्थहरू अध्ययन गरेमा वृहद् अवदानको सर्वा अनुसार असल र खराब कर्महरूको विषयमा विभिन्न परिमाणका परिणाम देखाइएका छन् । असल कर्म गर्नेले असले नतिजा भोग्न पाउनेछन् जस्तै खराब कर्म गर्नेले खराब नतिजा भोग्नुपर्नेछ । बैपुल्यसूत्र अनुसार मध्यम मार्ग अपदाउने नागार्जुन, वसुवन्धु र असंगले मध्यममार्ग भनेको महायान अर्थात् बहुसंख्यक समाहित र सहभागी हुने हुन् । त्यसको साथै तिनीहरूले मार्ग निर्देशन गरेका कुराहरू ने महायान दर्शन हुन् ।

साधारणतया महायानी त्यसलाई भनिएको छ जसले अर्काको नोकसानी गर्दैन, अर्काको उपकारमा मात्र सरिक हुनेछ, कुनै प्रकारको हिंसा गर्दैन, अरुको हित, सुख र रक्षाको लागि समर्पित हुनेछ जस निमित्त आपनो इन्द्रियहरूलाई संधै दश कुशलतिर बढाउन निरन्तर प्रयास गर्दछ । भगवान् गौतम बुद्धले भन्न भएको छ— “श्रद्धाले भरिएको चिन्तारहित जीवन न सुखी हुनेछ ।”

बौद्ध धर्मको आदि परम्पराअनुसार चित्त आदि देवक, शरीरको तत्त्व आदि भौतिक पाँच इन्द्रिय आध्यात्मिक र बुद्ध, धर्म तथा संघ त्रिकाल ईश्वर हुन् । आदि भौतिकमा आदि देवक प्रवेश गरी आध्यात्मिक संयुक्त भई बनेका सचेत मानिसहरूले त्रिकाल ईश्वरलाई मान्नपर्छ । त्रिकाल ईश्वरलाई मान्दा लोभ, क्रोध, मोह, द्वेष, अहंकार नगर्ने, चित्त शुद्ध गरी कुशल काय, वाचा र चित्त अङ्गाल्ले र सत्य मार्गमा लारने हुन्छ । महायानीहरू

उपर्युक्त भावना हृष्टवाट कहिल्ये अलग छेन किन भने तथा-
गत बुद्धलाई नै हेतै हो भने उहाँमा काम, क्रोध, लोभ,
अहंकार, राग, द्वेष, मोह आदि छेन, यस्तो प्रदूषित
विषयमा उहाँ लिप्त पनि हुनुभएको छेन । विशेष गरी
प्रत्येक वस्तु चित्तद्वारा रचिएर शुद्ध हुन्छ । देहमा चित्त
नै सर्वसत्तावादी भएकोले जसरी रत्न उयोतिर्मय बँछ
शुद्धि शुद्ध भएर निमिल बज्ञ सके मृत्युपछि बोधिसत्त्व हुन
सक्ने मात्र होइन निर्बाण प्राप्तसमेत हुने विश्वास भरि-
एको छ । तर चित्त भ्रम अर्थात् द्वेष भावनामा चञ्चल
भइरहेसम्म सुपति वा मुक्ति पाउन सक्नेछैनो । राग,
द्वेष, मोह, र ईघ्याले भरिएका चिन्ले न आफ्नो हित
गर्दछ न त अरुको हित गर्दछ । भन्ने नै हो भने राग र
द्वेष, मोह र अहंकार सत्त्वज्ञ जीवनमा नीच कल्पना हो ।

- महायानीहरूले अनिवार्यतः दश कुशल आदर्शलाई
अवलम्बन गर्नुपर्ने निमित्त प्रकारका छन्—
१. आफ्नो क्षमताअनुसार प्राणीमात्रको सुख हुने
काम गर्ने,
 २. काय, वाक् र चित्त शुद्ध गरी सबौदो दान गर्ने,
 ३. एक पति एक पत्नीको आदर्शमा लाभ्ने र पर-
स्तो र परपुरुषसँग गमण नगर्ने,
 ४. आफ्नो, अरुको वा कुनैको निमित्त हित हुने
भनेर झूठ कुरा नगर्ने,
 ५. पशु तथा हातहतियारको व्यापार नगर्ने,
 ६. नम्रता एवं इमान्दारीतापूर्वक वार्ता गर्ने,
 ७. सर्वसंग मेलभावना राख्ने,
 ८. अरुको उप्लितिमा प्रसन्न हुने र विपत्तिमा
सहयोग गर्ने,
 ९. सर्वको सुख, शान्ति र स्मृति होस् भनी कामना
गर्ने र सोअनुरूप कर्म गर्ने,
 १०. कसेको विशद्ध चुगली र भाँडने कुरा नगर्ने ।

बुद्ध, धर्म र संघ सर्वै हृदयमा स्मरण गरी
उपर्युक्त दश कुशल आदर्श पालन गनले मृत्युपछि आफै-
लाई सुखमात्र होइन कि महासुख समेत प्राप्त हुने विश्वास
गरिएको छ । यसले महायानीहरू मृषावाद, पैशून्य,
पारूप्य, संभिन्न प्रलाप, अविद्या, व्यापाद र मिथ्यादृष्टि
अर्थात् सात कुर्कम्बवाट अलग हुनुपर्छ भनिन्छ जसले दश
कुशल कर्ममा लाभ्न मृषावाद, पैशून्य, पारूप्य, संभिन्न
प्रलाप, अविद्या, व्यापाद र मिथ्या परित्याग गर्दछ ।
यसे जन्ममा बोधिसत्त्वदेखि बुद्धसम्म हुन सक्ने विश्वास
गरिएको छ ।

[ज्ञानमाला भ्रन]

सत्यधर्म

अनु – दिव्यरत्न तुलाधर

सत्यमा बसेर सत्य आलम्ब पनि नछोड्नु है ?
सत्यभूमि जल वायु तेज आकाश ।
सर्व यहाँ प्रकाश ।
सत्य बरावर तीर्थ त्रत छेन,
वेदशास्त्रले भन्छ है ।

दशौ महिना गर्भेमा बस्दा,

कष्ट नै सहै है भगवन् ।

प्रभुको भजनमा नलाम्दा,

आज यति दुःख भएछ है ।

सत्य सम्भिन्दा सर्वैको मनमा,

सत्य आनन्द बुझिसको ।

सत्यले दिन्द्व पारसमणि,

यो संसारमा सत्य मुख्य है ।

जसले यो क्रिया गरी जान्छ,

जन्म-मृत्यु भोगनुपर्ने छेन ।

अभयानन्दले भनिन्छ,

यो क्रिया वलले मुक्त हुने है ॥

धर्म परिवर्तन गर्न खोजनेहरूलाई थाइराजाको जवाफ

- सेथियर बोधिनन्द

अनु. भिक्षु धर्माराम (विष्णसी)

धेरे वर्ष पहिले थाइक्षेशको राजधानी भोग्रथ-
धानगर समृद्ध ने रहेको बेलामा अनेक राजाहरूसे क्रमशः
राज्यभोग गर्दै थाई प्रापादथाइ वंशका नारायण नामक
राजा होइबस्यो । मोसूफ राजनीतिका पोखत तथा
कुशल योद्धा होइबस्यो । धेरे वरपरसम्म आपनो
राज्यको सीमाना बढाइबसेको थियो । आपनो राज-
नीतिक कुशलताले गर्दा धेरे देशका धेरे भाषाभाषी
विदेशी तथा फिरंगीहरू जो कि व्यापार गर्दै आपनो उप-
निवेश बढाउदैथिए, लाई समेत निक्टे सम्मान गरी
पालन गरिराखिबसेको थियो । मोसूफका एकजना
फिरंगी सेनापति पनि थियो । धर्मप्रचारक पादरीहरू
साइ पनि मोसूफबाट अनेक प्रकारले निगाह बसेको
थियो । जस्तै कि मोसूफबाट खिउटानहरूको पाठ पूजा
गर्ने गिर्जाघरको निर्माण, धर्म प्रचार गर्नमा पूर्ण स्वतं-
न्त्रता आदि बसेको थियो । यसले गर्दै मोसूफको पस्ते
यशकीति फैलिन गयो — “ श्यामदेशका राजा खिउटान
धर्ममा खुबै रुचि लिइबसन्छ । ” दो हजार साल
पूरोपमा फैलियो । विशेष गरी फ्रान्सको राजदरबारमा
फिरंगी पादरीहरूले ठाने — “ यदि साजालाई खिउटान
धर्ममा धदालु बनाउन सके भने सारा श्यामदेशकस्तै
हरूसे त्यसे धर्मपरिवर्तन गरिहाउनेछन् । ” अनि पहिले
भी थ्रयुध्या नगरमा बसिरहेका केही पादरीहरूले तडाकालीन
फ्रान्सका राजा लुइस चौधी (Louis XIV) को समक्ष
मारायण राजालाई श्रोपचारिक रूपमा धर्म-परिवर्तन
गर्नका लागि आमन्त्रण गराउन यस्तो चिन्ती चढाए —
“धेरे जनता र धेरे ठूलो देश-प्रदेश श्यामदेशका राजालाई

खिउटान धर्ममा धदालु बनाउन सकिबस्यो भनि यसबाट
मोसूफको यशकीति फैलिनेछ । ” खिउटान धर्ममा कटूर
रहेका राजा लुइस चौधीलाई यो कुस साहूँ चित्तबुझ्यो
फ्रान्सको सरकारले पनि यसलाई उचित ठहन्यायो । त्यसों
हुनाले राजा लुइस चौधीका नाममा भी सेवालिया
दग्धशोमग्रहण (Chevalier de chumont) का
प्रमुखत्वमा, पादरी शुद्धशोका उपप्रमुखत्वमा र श्यामका
राजालाई दिक्षा दिक्षे पादरी समेत गरी एउटा राजबूत
मण्डली अनेक समुद्र पार गरी चाउबरया नदी किनार-
को बन्दरगाहमा थ्री थ्रयुध्या नगरमा सितम्बरमास बुद्ध
सम्बत् २२२८ मा (सन् १६८५) आइपुऱ्यो ।

स्यसबेला थाइदेशको विदेशसंग सम्बन्ध राख्ने
मामलामा एउटा महत्वपूर्ण व्यक्ति थिए, भारद्वार विजा-
केन्द्र (Constantin Phraunkon कफ्रन् कफ्रन्), जो
कि प्रीक जातिका एक मात्र उच्चस्तरीय फिरंगी सेतां-
धति थिए, तर थाइभाषा राज्यरी जान्दै थे । राजाका
सहजै कृपापात्र थिए । जब उनले थाहापाटु कि कामसेली
राजबूत मण्डली चाउबरया नदीबन्दरगाहमा आइपुऱ्यो,
भारद्वार विजयकेन्द्रलाई पूर्णग्रन्थमान भयो कि दूतमण्डली-
को राजालाई धर्मपरिवर्तन गर्न श्राव्यान गर्ने उद्देश्य पनि
रहेको छ । अनि आफूसेंग व्यापारिक मामलामा छलफल
गर्नग्राएका सो मण्डलीका सदस्पहरूसेंग सोधे — “सामान्य
रूपले थाइराजाको दर्शनभेद गर्नुका श्रलावा राजमान
विन्ती चढाउन श्रलू पनि कुनै कुरो वा सन्देश छ कि ? ”
उनिहरूले भने अस्पष्ट जवाब दिए । भ्रेलिपल्ट बिहान
भी थ्रयुध्या नगरका खिउटान धर्मका प्रमुख धर्मग्रू

देशमेतेलोपोलिश भारदार विजायेन्द्रिको निवासमा भेट्न आए । अनि भारदारले पहिले प्रमुख राजदूतसेंग जहाज-मा भेटेर आइसकेका प्रमुख धर्मगुरुसेंग राजदूत मण्डली-को आगमन बारेमा सोधे । उनले जवाफ दिए “हो, ठूले उद्देश्य रहेको छ, इयामदेशका राजालाई धर्मपरिवर्तन गर्न आह्वान गर्नु ।” भारदार विजाये द्वं गहिरोसित झसंगिए । उनले भने, लहुइस राजालाई मानिसहरूले छकाए । कुनै पनि हालतमा नारायण राजाले धर्म परिवर्तन गरिबक्सने छैन । प्रार्थना गर्ने तिरिजाघर बनाइदिएमा पादरीहरूलाई सहुलियत दिवंमा राजाले खिष्टान धर्ममा अद्वा गरेको भन्ने ठहर्दैन । यति गर्दैमा राजाले धर्म-परिवर्तन गर्नको लागि पर्याप्त छैन । प्रमुख धर्मगुरु पनि यो कुरामा सहमत भई बोल्ने मौसूफले कसरी धर्म परिवर्तन गरिबक्सनेछ भन्ने कुराको कुनै अत्तोपत्तो मलाई पनि छैन । जब कि मौसूफ बुद्धशासनमा आझे प्रबल अद्वा राखिबक्सन्थ, भारदार विजायेन्द्रिले अनि प्रमुख धर्मगुरुलाई वचनबद्ध गराए कि उनी राजदूतमण्डलीको धार्मिक मामिलाको कुरो विलकुल अनुवाद गर्ने छैन । किन कि यो कुरो राजाको इच्छाको विरुद्ध पर्ने डर थिबो । पछि श्रीजेशलीया देशमेश्वरको प्रमुख भेट्ने भौका पाई भारदार विजायेन्द्रिले राजासेंग धार्मिक मामिलासम्बन्धी विन्ती चढाउनु उचित हुनेछैन भन्ने विषयमा स्पष्टिकरण दिए । तर हरेक कुरालाई विभिन्न आयामले व्याख्या गरी सुना उद्दा पनि श्रीशोमग्रहणले भने यसमा कुनै ध्यान दिएनन् । उसले जिहि गरे कि मंत्रे क्रान्तिका राजाको हुक्मलाई कडाइकासाथ पालना गर्नुपर्छ । अनि नारा-

यण महाराजासेंग दर्शनभेट गर्दा श्री शोमग्रहणले धर्म-परिवर्तन गर्ने कुरो पनि विन्ती चढाइहाले । तर उनी थाइ भाषा बोल्न जान्दैनथे । भारदार विजायेन्द्रिका अनुवाद गराउनुपर्थ्यो । तर भारदार विजायेन्द्रिले त्यसको अनुवाद गरिदिएनन् । अरु ने केही कुरा बोलिदिए । पछि श्री शोमग्रहणले त्यसको यथार्थता थाहापाइ सेनापतिदेखि साहू रिसाए । अनि श्रीशोमग्रहणले सन्देशपत्र ने नारायण राजालाई चढाउने तरिका अपनाए । यसपालि भने अनुवाद गरिदिन करे लाग्यो । यस अनुवाद भने राजा राजसिंहासनमा राज भएको बेलामा गरिदिए । फिरंगी जातिका थाइ सेनापति भारदार विजायेन्द्र राजा रिसाइबक्सेला भने कुराको पनि डरले साहू गहारो माने । त्यसो हुनाले पहिले ने राजासेंग दोष भएमा माफि मागिसकेपछि सो सन्देशमा भएका कुराहरूलाई पूर्णरूपले अनुवाद गरी टक्क्याए । त्यसको भज्बून एउट धर्म मान्न आह्वान गरिबक्सेको छ, जसबाट असल मैत्रीसम्बन्ध ज्ञन नजिक र बलियो हुनेछ ।” त्यसमा अनिएको छ कि नारायण राजाले आफ्नो राज्यलाई विस्तृत पार्न सकिबक्सेको पनि संसार बनाउने परमेश्वरको कृपाले न हो । अन्तमा अनुवादकले आपने तरक्की चढाए कि यदि राजाले धर्मपरिवर्तन गरिबक्स्यो भने आफू हजारजन्मसम्म बाँच्ने भए-पनि सरकारको लागी ज्यान चढाउन तयार छु । अझ थप विन्ती गरे कि राजदूतकहाँ आशयका विपरीत हुक्म भएमा सो कुरो राजदूतकहाँ बताउन जाने काममा आफूलाई लगाइ नबकिसयोस् ।

संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरज्यूबाट प्रकाशित एव

बोद्ध विद्वान् धर्मरत्न शाक्य ‘त्रिशूलीवाट अनुवादित पुस्तक

परित्राण (निदान र अर्थ सहित)

आठौं संस्करणको रूपमा प्रकाशित भई बजारमा उपलब्ध छ, हेर्न नभुल्नुहोला ।

एक प्रतिको मूल्य रु. २५।- मात्र

विद्वुर महाजातक

- भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविर

जुजुपि प्यहु उपोसथ वत् च्वंगु

धनंजय कौरव्य जुजुया बडामहाराजीया लं दुहु
कौरव्य राजकुमार ल्याय्हा जुयावयाः जां दयावः चलय्
बौहु महाराज दिवंगत जुयाविज्याः गुलि मन्द्रोपिसं युव-
राजभिज्ञात राज्य लः ह्लामाविल । अले वसपोलं
सिगु राजधमंयात यासन यानाः राज्य चलय्यानाः
च्वनाविज्यात । वसपोल जुजुया जः ल्वायेगु बानि दुगु
जुयाच्वन । वसपोल जुजु विद्वुर धैम्ह अत्यन्त विद्वान्मह
महामन्त्रीयागु अववाद-उपवेशय च्वनाः दान बीगु उपो-
सथ वत् च्वनेगु इत्यादि पुण्यकर्म यानाः राज्य चलय्
यानाविज्यानाच्वंगु जुयाच्वन । छन्हुया दिनस कौरव्य
जुजु उपोसथ वत् कयाः शीलय् च्वनाः एकान्तय् च्व-
विज्यायेगु इच्छा यानाः राजोद्यानय् विज्यानाः ध्यान
भावनास लीन जुयाविज्यात । तावतिस देव भवनय्
देवराज इन्द्र नं उपोसथ वतय् च्वनाः शील कयाः, देव-
लोकय् आपालं तन्ता-लन्था दुगुलि यानाः मनुष्यलोकय्
वाहो विज्यानाः वहे राजोद्यानय् च्वनाः ध्यान-भावना
यायेगु उद्योग यानाच्वंगु जुयाच्वन । नागराज व गढराज
निङ्हु नं अन हे राजोद्यानय् विज्यानाः बलेश भद्रेका
छवयेया लागो ध्यान-भावना यायेगु उद्योग यानाच्वं-
विज्याइगु जुयाच्वन ।

इपि जुजुपि प्यम्ह संध्याकाःति ताउत पयतुना-

(चूकिदा त्यं पौ त्याः १८ स)

च्वंगु थासं दनाः त्यानु लकेया लागी थःथःपि च्वंच्वंगु
थासं प्याहाँविज्यानाः मंगल पुष्करणीया सिथय् नाप-
लानाः ह्लापा ह्लापायागु जन्मय् थवंथः मित्र जुयाः,
परस्पर मन्त्री तयाः वये नंगु कारणं यानाः थवंथः प्रसन्न-
साथं न्यने हे यथापुसेच्वंगु वचनं कुशल बार्ता यानाः
मानन्दपूर्वक अन च्वनाविज्याः गु जुयाच्वन । इपि जुजुपि
प्यम्हमध्यय् देवराज इन्द्र मंगल त्वहंपातास पयतुना-
विज्यात । मैपि स्वम्ह जुजुपि थःत योगयगु आसन स्वयाः
पयतुनाविज्यात । उगु समयस देवराज इन्द्र “भो हुकम
चलय् जःपि महाराजाधिराजपि ! झीपि प्यम्ह जुजुपि
थन वयाः ध्यान-भावना यानाः पुण्य कमाय् याःवया-
च्वनापि मध्यय् गुम्ह जुजुया शील सदाचार अत्यन्त
उत्तम-श्रेष्ठ जुयाच्वन इवी ? धकाः न्यनाविज्यायेव, वरुण
धैम्ह नागराजं- “छलपोलपि जुजुपि स्वम्हसियासिनं
जिगु शील-सदाचार हे तःधनाः उत्तम जुयाच्वंगु हु छाय-
धाःसां छवसपोल गरुडराजं जितः अन्तराय याःसां
मयाःसां धारें धायेमाल धा�सा जिम्ह शत्रु है खः । अथे
जूसां तवि जिम्ह प्राणनाशक जुयाच्वंम्ह, जितः विनाश
यानाच्वंम्ह शत्रुयात खनाच्वंसां नं दुःख मतासे भयभीत
मज्जुसे च्वंच्वना । भो जुजुपि ! गुम्ह खनाः तंचायेमाःम्ह
नाप तं पिषकासे न्हावले द्वेषभावयात शान्त यानाः सह
यानाच्वना । गबले गबले तं प्याहाँवःसां नं व तंयात
पिने पित मकासे खुशि प्रसन्नसाथ च्वंच्वने फत । अज्याः-

बुद्धधर्मया हीनयान व महायानय् दुगु भेद

- राहुल सांकृत्याग्न

अनु० बसन्त महर्जन

हीनयानीतयत् थःगु व्यक्तिगत मोक्षया निति तसं स्वार्थी धार्येण पायेति मज्जा। अन्तर् थुलि हे जक्खः कि महायानीतयसं निर्वाजया लागी छपुजक ले दुगुगु अस्याख पीडितयात थकया: बुद्धत्वं प्राप्तं यायेगु खः धाइ गन कि हीनयानीतयसं दुःखं गुलि फु उलि याकनं छुटकारा कायेसु हाँ धाइ। अले इमिसं 'आवक' बाय् 'प्रत्येक' यानया लंपु प्रहण यायेगु गुकिया अर्थं खः व्यक्तिगत मोक्ष किन्तु सुं नं हीनयानी एव आदर्शं बोधिसत्त्वं आदर्शया समान खः धाइमखु। थुकथं इमिगु जीवतया आदर्शयं नं आपाः अन्तर् मदु। आः उकियात आपाः जोड बिङुई मदु। उगु इलय् थुपि अन्तर् थात न्हुःने तयाः छलफल यानाः चवनेगु कारण विशेष दु बुद्धमाः। तर आः निष्पक्ष जुयाः बिचाः यायेमाल अले बौद्धधर्मया थी थी सम्प्रदायपांचो बाबांलाःगु खाँ मुनेगु नं। आपालं गुण गुण हीनयानी त्रिपिटकय् दु, महायानीतयसं प्रहण यायेमाल, थुकथं हे महायानीतयगु गुण हीनयानीतसं दमुकथं, छगु इलय् चमत्कार व दैवी वर्णन मदुगु जीवनी मनूतयसं मथयेकू। तर आः बुद्धिया ई खः। मनूत आः थः गुण्या विषयय् यद्व बुद्धिवादी बाहांत व्वने ययेकू। यदि छिसं असली ऐतिहासिक बुद्धया सम्बन्धय् सिइके यल धाःसा हीनयानी धर्मप्रत्यया ग्राध्ययन याये माली। उकिइ बुद्धयात मनूया रूपय् लुइके फड। छम्ह अरक्षित मिक्षु गुणं छगु उयानापुगु ल्वचं ग्रष्ट जुयाच्चंसा भगवान् बुद्धं वयात स्वयाबिज्याइ। वसपोलं थःगु ह्लाःतं वया म्ह सकायानाबिज्याइ अले वयात लासाय् थ्यना नं बिज्याइ।

थज्याःगु कथंया आपालं दमु बुद्धया जीवनीइ दु। यदि चमत्कार व दैवी खाँयात त्वःताः थुपि फुक खाँ छथासं मुन धाःसा बुद्धया आचरण यद्व उत्तम खनेवह।

थुगु विषयय् महायानी सूत्र ल्यूने लाइ। उक्क बुद्धया एव मानवी चरित्र (Human element) हीनयानी धर्मप्रत्ययांसे पूर्ण यायेफड। महायानं उच्च दार्शनिक नागार्जुन व असङ्ग ब्यूगु दु। इमिसं बुद्धया भिगु बिचाः न्हाववयाब्यूगु दु। इमिसं उगु भिगु बिचाः यात हे समर्थन यानाः यद्व स्पष्ट यायेगु बाहेक इमिसं भेगु छु नं भयाः। गबले गबले भगवान् बुद्ध थःगु उपदेशयात छगः नांचा समान खः धकाः नं धयाबिज्याइ। उकिइ चवनाः खुसि छिइत खः घयपुयाः सुम्क तयातयेत मखु। थुकथं याउपमायात कयाः महायानी बिद्वान्तयसं धर्मं थुइकाबिइत आपालं सिद्धान्तया निर्मण यात। भगवान् बुद्ध व नागार्जुनया दार्शनिक विचार व्यागलं अथवा प्रतिदृस्त्री सिद्धान्तया छाय् मजुल धकाः स्पष्ट यायेमाःगु आवश्यकता दु। थुकिया सम्बन्धय् यद्व व्यालया यायेक विषय आपाः पारिभाषिक (Technical) जूदनी। नागार्जुनया दार्शनिक बिचाःकथं वस्तुया स्थिति छगुलि भेगुलिसेया सम्बन्धय् जक निभर जुयाच्चनी। गथे खवाडँ व बवाः ल्युं व तुयु, चीधंगु व तःधंगु। चिकिवाधंगु एव विधि (Formula) प्रात वं फुकक थासाय् छचल। एव बिचाः अवश्य हे हीनयान सम्प्रदायाः कटूर उपदेशया विशद्व वनीमखु। गबलय् संसारया प्रत्येक वस्तु क्षणिक जुयाच्चंगु दु, अले स्थायी मखु अबलय् झीसं

छुं नं वस्तुया मूल्य वया सम्बन्ध्य जक याइ । उकिथुपि वस्तुया सम्बन्ध उगु मिगु सार्वभौमिक क्षणिकताया सिद्धान्तया शेष सिद्धान्त खः ।

असङ्ग्या योगाचार संस्था औद्ध दर्शनशास्त्रया निम्ति निगू दान खः । अव छगू तसकं गम्भीर व उच्च कोटिया दर्शन खः, गुकि कि आःतक नं ततःधर्पि आहण विद्वान् तथ्यगु विचाःयात उत्तेजित (*Inspires*) याइ । थगु हे संस्थापाखें हिंदूस्थानया आधुनिक वेदान्ती संस्था (*School*) पिहां वःगु खः । थगु हे संस्थां वसुवन्धु, डिङ्गनाग, धर्मकीर्ति व मेर्पि आपालं दार्शनिक व्यवलंकगु खः । थगु संस्थाया मू ग्रन्थ विज्ञानपति शास्त्र खः गुगु कि थःगु भाष्य (*Commentary*) या लिसे चीनी अनुवादय लुयावइ । अव छगू अज्याःगु प्रसिद्ध गन्ध खः गुगु कि संस्कृतय थुकिया पुनरुद्धार ज़हमाःगु तसकं आवश्यकता दु । थुकिया फैच अनुवाद नं जिं खनागु दु । जि व हे फैच अनुवानपाखें थुकिया पुनरुद्धार याए त्यनाह्य खः तर उगु भाषाया विद्वान् पिनिगु ग्वाहालि

मदयाः शुरु याए मफुत । भाग्यवश जिमि स्वर्गीय पासा 'वाङ्मोल' '(शंघाइया' 'चीनी बौद्ध' या भूतपूर्व सम्पादक) लड्डा ज्ञाया: जिलिसे उवनादिल अले थवंथया ग्वाहालि मुककं सफूया छुं छुं साधारण अनुवाद याना । भाजु वाङ्मोल' थःगु सफूया न्हापांगु अध्याय प्रकाशित यात । उकिया अनुवाद तसकं पायःठि जू अले प्रबाह-पूर्ण नं । अव 'चीनी बौद्ध' या विजेषांकया रूपय छापे जूगु खः । भाजु वाङ्मोलें सीत तःधंगु आशा दुगु खः तर थःगु महत्वाकांक्षा पूवकेत जीवित जुइ मफुत । जिगु अनुवादया बच्छिलिसा काये धुकूगु खः अले सफूया बाब्व संस्कृत छापे जुइ धुकूगु दु । ल्यंदनिगु धाढ्व पूबंके मानि ।

यदि निगुलि संस्था (हीनयान व महायान) य छु अनंतर दुसा तसकं हे चिची धंगु खें जक दु । थुकिया छु मू दुसा इमित हे जक खः गुमिसं सच्चा व उच्च सिद्धान्त थुइकु मफु । दार्शनिक विचाः कवं थुपि निगुलि छगु हे खः ।

[पो ल्या: १६ या ल्यं)

पित हे अव संसारय मर्भिगुयात शान्त यानाछ्वये कुर्वि धकाः विद्वान् जननिपिसं प्रशंसा यानाच्वन । थगु प्रकारं तं पिमकासे सहयानाच्वने फुगु कारण यानाः जिगु शील दकलय उत्तम जुयाच्वन ।" धकाः धयाविज्यात ।

व खें गरुडराजं न्यनाः "भो महाराजपि ! विचार यानाविज्याहुं । अव नागत जिमिगु आहारमध्य अत्यन्त स्वादिष्टगु प्रियगु नसा जुयाच्वन । अथे ज़सां तवि थः नयेगु प्रबलगु तृष्णा-हच्छायात थःत मुस्किलं रोकय यानाः, नये पित्याःगु छगू कारण यानाः हिसा यायेगु अकर्तव्ययात मयाना । भो महाराजपि ! गुम्हस्यां

अत्यन्त नये पित्यानाच्वसां तवि नयेगु धंगु छगू कारण यानाः ममिगु हिसा अत्याचार धंगु गवलयसं हे मयाना । नयां दोष मदुगु वस्तु आहारजक नयाः सन्तोष जुयाः थःगु इन्द्रियात दमन यानाः थःगु उत्तमगु शीलयात छु वाधा मज्जीक, मस्यंक शुद्धरूपं पालन यानाच्वना । अज्याविन्त हे जक अव संसारय अकुशल कर्म अलग जुयाच्वपि धकाः विद्वान् जननिपिसं प्रशंसा यानाच्वन । उकिया निम्ति जिं सुरक्षा ज्वीक पालन यानाच्वनागु शील हे अत्यन्त महान् उत्तम जू ।" धकाः धयाविज्यात ।

(कथहैं)

श्री बौद्ध गतिविद्या

बुद्धपूजा

२०५५ माघ १७, काठमाडौं

प्रत्येक पूर्णिमामा हुने गरेको आनन्दकुटी विहार-
को बौद्धकार्यक्रममा शीलप्रार्थनासहित बुद्धपूजा संपन्नभयो । सो बेला धर्मदेशना गर्दै महास्थविर भिक्षु अश्वघोषले विद्वान् ब्राह्मण मानथट्टको कुरालाई लिएर आफ्नो विचार यसरी व्यक्त गर्नुभयो - ‘अभिमानी मानथट्टको मनमा एकपटक बुद्धज्ञानी रहेको कुरामा परिक्षण गर्न मन लाग्यो । उनी बुद्धकहाँ गएर बुद्धले आफूसँग बोलेमा मात्र आफूले पनि बोलुन्ता भनी चूप लागो बसिरह्नो । बुद्धले धर्मदेशना गर्नुभयो तर उनीसँग बोलनुभएन । यो देखेर बुद्ध शिष्टाचार भनेकै नभएको व्यक्ति रहेछ भनी उनी फर्कन लाग्यो । त्यसबेला बुद्धले उनलाई किन फर्कन लागेको भनी बोलाउनुभयो । बुद्ध मनको कुरा जान्ने रहेछ भनी उनले बुद्धको चरण परी प्रश्न गायो कि कस-
लाई मान्युपर्दछ र कसप्रति अभिमान गर्नुहोदैन । बुद्धले जवाक्षमा भन्नुभयो कि गुरुजनहरूलाई मान्युपर्दछ र आमा बाबुप्रति अभिमान गर्नुहुन्न । उनले तब सम्झ्यो कि आफू पनि अभिमानी रहेछ । धन भएमा र बढी जान्ने सुन्ने भएमा अभिमान चढ्दोरहेछ भन्ने संझी अन्धकारमा बत्ती बाले ज्ञ आफू छल्लज्ञ भएको कुरा उनले बुद्धलाई बतायो । ‘यसै गरी भिक्षु अश्वघोषले ‘३०’ को ग्रथं होइ राखी बस्न हो भनी अंहकारलाई हटाउनुको लागि नै ‘३०’ को प्रयोग गरिराखिएको हो भन्नुभयो ।

धार्मिक प्रवचन

२०५५ माघ १७, काठमाडौं -

धर्मोदय सभाको आयोजनामा संचालन भइरहेको मासिक धार्मिक प्रवचनमा इतिहासविद् भुवनलाल प्रधानले बुद्धधर्ममा अंहकार विषयमा प्रवचन गर्दै भन्नुभयो - “३०” शब्द त्रिपिटकमा कहाँ पनि देखिएको छैन । ३० त्रिपिटकसँग संबन्ध देखिदैन । बुद्धवचनमा ३० को प्रयोग नै छैन । शान्तरक्षितले तत्त्वसंग्रह प्रकाशित गरी ३० को प्रयोग गायो । = अर्थे ! शताब्दीमा तत्त्वयानको प्रादुर्भाव भयो । वज्रयानको बेलासम्ममा ३० को प्रभाव रहेको देखिन्छ ।” धर्मदूत तथा प्रवचन समितिका संयोजक सुवर्ण शावपद्मारा संचालित सो कार्यक्रमको बेला बुद्ध-विहारका प्रमुख एवं धर्मोदय सभाका उपाध्यक्ष भिक्षु सुवर्णल महास्थविर प्रमुख बुद्धविहारका उपासक उपासिकाहङ्कको उपस्थिति थियो ।

पुस्तक विमोचन

२०५५ फागुन १, ललितपुर -

बुद्धवचन संग्रह गरिएको त्रिपिटकको तेज्ज्ञ निकाप्रको रूपमा रहेको बौद्धग्रन्थ ‘संयुक्तनिकाय’ दुण्ड-बहादुर वज्राचार्यद्वारा नेपालभाषामा अनुवित भई बौद्धचरित्र नायक भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरबाट विमो-चन भयो । अनुवादक दुण्डबहादुर वज्राचार्यले उत्त पुस्तकले बौद्धचरित्रलाई प्रोत्साहित गरी धार्मिक व्यक्ति-त्वको प्रबद्धन गर्नेछ भनी महासागरमन्दा गम्भीर

विषयवस्तुद्वारा सिचित हुनेछ भन्नुभयो । बौद्ध विद्वान् प्रा. भिक्षु सुदर्शन महास्थविरले पुरातात्त्विक प्रमाण रहेको एवं पुरातात्त्विक प्रमाण सिद्ध नभएका कुरा बुद्धधर्मसँग सरोकार नहुने कुरा बताउनुभयो । यस्तै अर्का बौद्ध विद्वान् प्रा. सुवर्ण शाक्यले अनुवादको प्रयास अति जाँगरको विषय भएको कुरा बताउँदै बौद्धहरूमा बुद्धधर्म सबन्धी ज्ञानको कमीले बुद्धधर्मबाट विचलित हुन्दै गएको अवस्थामा दुण्डबहादुरले विभिन्न कुनै यानमा पनि नश्चलमिहि शुद्ध बुद्धधर्ममा केन्द्रित भई पुस्तकहरू अनुवाद गरी अगाडि बढिरहेको अति प्रशंसनीय कार्य हो भन्नुभयो ।

स्वदेशी तथा बिदेशी संघर्षस्याहरूबाट पठाइएको सन्देश बाचन गरिएको सो बेला भिन्नराप्त थाइलैण्डका प्रेक्षा पिटिसत तथा श्रीलंकाका राजहृत श्रीमती पामेला जंदिनले पनि शुभकामना मन्तव्य ध्यक्त गर्नुभएको थियो । यसेगरी थाइलैण्डका संघराजा सोभदेच का जानसंवर र द्यानमारका सयादो ऊ पण्डिताभिर्विसले सन्देश पठाउनुहुन्दै नेपालभाषामा अनुदित धन्थबाट धेरै मात्रामा फाइदा हुन सक्ने र सुन्तप्तिको मार्गअनुसार आरचण गर्न सकिएमा चित्तलाई बशमा राखी जीवन सफल पान सकिने कुरा उल्लेख गरी सन्देश पठाउनुभएको थियो ।

अखिल नेपाल भिक्षु महासंघको अध्यक्ष त्रिपिटकाचार्य भिक्षु कुमार काश्यपको समापत्तित्वमा संचालित सो समारोहमा संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरसमक्ष शीलप्रार्थना भएको थियो । वीर पूर्ण प्रकाशनबाट प्रकाशित सो धन्थको बारेमा प्रकाशको तर्फबाट अशोकरत्न बज्जाचार्यले स्वागतभाषण एवं पवित्रबहादुर बज्जाचार्यले मन्तव्य ध्यक्त गर्नुभएको थियो । धर्मोदय सभाबाट "धर्मसम्मान" को रूपमा कदर गरिएका अनुवादको कार्यमा सहाहना गर्दै सुधी अमिता धार्मवाले बौद्ध धर्म-

प्रन्थ त्रिपिटकको संक्षिप्त परिचय प्रस्तुत गर्नुभएको थियो ।

कार्यकारिणी समितिको पुनर्गठन

२०५५ माघ ४, सोरंग-

बुद्धधर्म संबन्धमा युवा प्रयासमा जाँगरित यहाँको विराटनपर स्थित युवा बौद्ध संघको कार्यकारिणी समितिको पुनर्गठन भई मोहनकृष्ण ताङ्गाकारको अध्यक्षतामा निम्नलिखित पदाधिकारी र सदस्य रहेका छन् । सो अनसार उपाध्यक्ष, सचिव, उपसचिव र कोषाध्यक्षमा महेश ताङ्गाकार, सुजन प्रधान, विश्व शाक्य र राजु ताङ्गाकार रहनुभएको छ अने सदस्यहरूमा सुरेश ताङ्गाकार, भरत बैद्य, मनोज ताङ्गाकार, अमित ताङ्गाकार, दीपेन्द्र अमात्य र सुश्री सुजाता प्रधान रहनुभएको छ ।

धर्मोदय शाखामा धार्मिक प्रवचन

२०५५ माघ १५, चितौन

धर्मोदय सभा चितौन शाखाको निर्धारित कार्यक्रम संचालन गर्न शाखाबाट केन्द्रमा पकावार गरी केन्द्रीय कार्यकारिणी सदस्य सुवर्ण शाक्य र अनगारिका कुसुमलाई आतिथ्य ग्रहण गर्न आमन्वित गरिएअनुसार धर्मोदय सभाबाट प्रतिनिधित्व गरी जानुभएका सुवर्ण शाक्यले १२ गते चितौन पुगी १३, १४, १५ र १६ गते ४ दिन विभिन्न गुम्बाहरूमा समारोहका बीच प्रमुख आतिथ्य ग्रहण गरी प्रवचन गर्नुभयो । १३ थेतो दिन पर्सीडाप धेरिक्छोलिङ्ग गुम्बामा भएको समारोहमा धर्मोदय शाखाका सल्लाहकार गुम्बाका अध्यक्ष टेकबहादुर गुरुङको समापत्तित्व र नरजंग गुरुङबाट स्वागत भाषण र शाखाका अध्यक्ष अब्दुल्लाह गुरुङ तथा उपाध्यक्ष इमानर्सिह गुरुङबाट मन्तव्य दितुभएको थियो । सभा संचालन शाखाका सचिव प्रताप गुरुङबाट भएको थियो ।

१४ गतेका दिन दिव्यनगरको विरतन न्हैब बौद्ध सदन गुम्बामा भएको समारोहमा सदनका अध्यक्ष सिंग-दल गुरुडको सभापतित्वमा गा. वि. स. का अध्यक्ष तथा सदनका सचिव बुद्धिवाहादुर गुरुड सहित शाखा अध्यक्ष अवकलाध्वज गुरुड र लामागुरु रक्षा गुरुडले मन्त्रव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो र सभा संचालन शाखाका सचिव प्रताप गुरुडबाट भएको थियो ।

१५ गतेका दिन शारदानगरको तासिनिग गुम्बामा भएको समारोहमा गुम्बाका अध्यक्ष सुकवहादुर गुरुडको सभापतित्वमा शाखाका सचिव प्रताप गुरुडबाट संचालित सभामा शाखाका अध्यक्ष अवकलाध्वज गुरुडसहित बुद्धप्रार्थना, सचिव रोशन गुरुड र कोषाध्यक्ष सन्तमाया गुरुडबाट मन्त्रव्य व्यक्त गरिएको थियो ।

१६ गतेका दिन बीरेन्द्रनगर स्थित सिर्कोट ध्येयिष्ठेलिग गुम्बाका यमवहादुर गुरुडबाट सभा संचालन भई निर्माण समितिका अध्यक्ष भुवर्नसिंह गुरुडको सभापतित्वमा नरठवज गुरुडबाट स्वागत भाषण भएको थियो शाखाका अध्यक्ष अवकलाध्वज गुरुड र सचिव प्रताप गुरुडले मन्त्रव्य दिनुकी सार्थ काहिला लामा गुरुडबाट बुद्धपाठ भएको थियो ।

उक्त सभाहरूमा प्रमुख अतिथिको आसनबाट केहीदीय सदस्य सुवर्ण शाक्यले धर्मसा जागरण, स्वर्ग नरकको कल्पना, कंशुर तंशुर, बुद्ध धर्म संघ, धेरवाद र तन्त्रयान, चतुर्बहु विहार, विपश्यना, धर्मोदय सभाको उद्देश्य आदि विषयमा प्रवचन गर्नुभएको थियो । शाखाका अध्यक्ष अवकलाध्वज गुरुडले शाखाको परिचय, धर्मोदयको क्रियाकलाप एवं बुद्धधर्मको उपादेयता आदिभा मन्त्रव्य व्यक्त गर्नुभयो । शाखाका सचिव प्रताप गुरुडले गुरुड जागरण र बौद्धक्रियाकलाप संबन्धमा अवगत गराएको थियो । अत्य गुम्बाहरूका वत्ताहरूले बुद्ध धर्म

मा आएका विकृति र जनआति समक्ष बौद्ध जागरणको आवश्यकता विषयमा प्राफ-प्राप्तो मन्त्रव्य व्यक्त गरिएका थिए ।

१७ गतेका दिन धर्मकीति विहारका अनगारिका कुमुखले नारायणघाटको चितवन बौद्धविहारमा बुद्धधर्मको उपादेयता विषयमा बौद्ध कथाहरूको डदाहरण सहित धर्मदेशना गर्नुभएको थियो ।

उक्त एकहर्ष्टे कार्यक्रममा शाखाका पदाधिकारी एवं सदस्यहरू अमृतमाल शाक्य, स्वयंभूराज शाक्य, तेजरत्न वज्राचार्यबाट पनि सहयोग गरिएको थियो ।

[नेपालभाषा]

रत्नवत सिर्पः व देमुज्या

१११६ पोहे लागा ७. य-

ज्ञानमाला भजनखलःया पुलांम्ह अध्यक्ष दिवंगत रत्नवहादुर तण्डुकारया नाम वय्कःया जीवनकालय सपरिवार न्हाँचिलाः ज्ञानमाला भजनखलःयात लःह्नानाथकूम् जिमाकथंया रत्नवत सिर्पः श्रुखुसी मिक्तु बुद्धघोष महास्यविर, धरानया ज्ञानमाला संघ व हर्षमुनि शाक्ययात खलःया अध्यक्ष शान्तरत्न शाक्यपालो लःह्नानाःलिसुभाय न वियाविज्यात ।

खलःया सल्लाहकार अध्यक्ष प्रा. सुवर्ण शाक्य लसकुस न्वच्च वियाविज्याः गु व खलःया उपाध्यक्ष दिलहर्ष तुलाधरया सभापतित्वय न्हाःगु उगु ज्याङ्कवः स वरिष्ठ अधिवक्ता सर्वज्ञरत्न तुलाधरया नाम सिर्पः कथाविज्याःपि मिक्तु बुद्धघोष महास्यविर, हर्षमुनि शाक्य व ज्ञानमाला भजनसंघ धरानया अध्यक्ष मय्जु रमना क्षेष्ठपालो न थःयःगु मंखना प्रस्तुत ज्ञगु खः ।

उगु हे दिनय उगु हे थासय उगु सिर्पा:या खः श्रद्धयनगोष्ठीया रवसालय समापतिया आसनय चवना-
बवचायेव ज्ञानमाला भजनखलः स्वयम्भूया न्हयवःगु विजयाःह्य धर्मानुशासक महास्थविर मिक्षु अश्वघोष-
तःमुँज्या नं जूगु खः। शान्तरत्न शाकयथा समापतित्वय् समक्ष पंचशील प्रार्थना जुयाःलि लुम्बनिइ जूगु विश्व
जूगु उगु समास प्रा. सुवर्ण शाकयं लसकुस न्वचु व्यूगु,
छ्याङ्जय् किरणकुमार जोशी वार्षिक प्रतिवेदन व कोषा-
ध्यक्ष शान्तकुमार चित्रकारं आर्थिक प्रतिवेदन प्रस्तुत
यानाद्यूगु खः। उव्यलय् सभासद्विनिपाखे वःगु
जिज्ञासा व प्रतिक्रियायात छ्याङ्जय् व कोषाध्यक्ष
पिनिपाखे लिसः खेन्यकादीगु खः। उव्यलय् ल्यज्या
समितिया प्रमुख आयुक्त भरतराज तुलाधरं खलकय् न्हूपि
पदाधिकारींपि निविरोध निर्वाचित जूगु खेन्यका-
द्यूगु खः।

शपथ ग्रहण

१११६ पोहे लागा ६, स्वयम्भ-

ज्ञानमाला भजनखलः स्वयम्भूया थुगुसीया निर्वा-
चनय् सकल दुजःपिं निविरोध निर्वाचित जूगु खेन्याःलि
स्वयम्भूया ज्ञानमालासतलय् प्रा. सुवर्ण शाकयथा समा-
पतित्वय् शपथग्रहण उपाइवः न्हाकल। भजन जुयाःलि
शान्तरत्न शाकयसहितं जुयाः पंचशील प्रार्थना जूगु इलय्
प्रा. सुवर्ण शाकयं खातागा बवचायेका: निर्वाचित सकल
दुजःपिं विद्याइ ज्ञापन याःगु जुल। निर्वाचिनय् रवाहा-
लिमि प्रेमकाजि वज्ञाचार्यपाणे न्हाकूगु उगु ज्याइवः स
मेम्ह रवाहालिमि केशव चित्रकारं लसकुस न्वचु विद्या-
द्यूगु खः। प्रमुख निर्वाचन आयुक्त भरतराज तुलाधर व
आयुक्तया सदस्य रामेश्वरनारायण मानन्धरपिंगु समुप-
स्थितिइ शपथग्रहण याःपिनिपाखे युरिकाजि कंसाकार,
पूर्णकाजि ज्यापु व रमेश मानन्धरपिंगु थःथःगु मन्त्रवय
पंचकादीगु खः। उव्यलय् निर्वाचित सकल दुजःपिं स शपथ
ग्रहण यानाद्यूगु खः।

प्रधानमन्त्री व संस्कृतिमन्त्रीयात हनेज्या जुल

१११६ पोहे लागा ८, ये-

थनया धर्मकीर्ति जिहारय् धर्मकीर्ति बौद्ध

श्रद्धयनगोष्ठीया रवसालय समापतिया आसनय चवना-
बवचायेव समक्ष पंचशील प्रार्थना जुयाःलि लुम्बनिइ जूगु विश्व
बौद्ध शिवर सम्मेलनयात श्री ५ या सरकारपाखे रवसा:
न्हाकेत तिबः व्यूपि सम्माननीय प्र. मन्त्री व सं. मन्त्रीपिंप
कदर यासे हनेज्या जुल। गोष्ठीया सल्लाहकार सानुरत्न
स्थापितपाखे कार्यक्रम व व्याज दोहलप्पूगुया नापं
श्रद्धक्ष गुहमां धम्मवर्तीं सम्मानपत्र लःल्हानाविज्या:गु
जुल। गोष्ठीया सचिव श्रूणसिद्धि तुलाधरं लसकुस
न्वचु विद्याद्यूगु व सल्लाहकार लोकदर्शन वज्ञाचार्य
सुभाष देषाःगु उगु इलय् प्रधानमन्त्री गिरिजाप्रसाद
कोइरालां प्रजातन्त्रया छुमां छुनाविज्या:ह्य भगवान्
शाकयमुनि बुद्ध्या नामं गौरवनिवत नेयाःपिनिपाखे
ज्ञोमाःगु लुम्बनी विकासयात न्ह्याकायकेगुली थहु
फंक्व पला: न्हाकेगु खेन्यदिल। अथेहे युवा खेलकुद
तथा संस्कृति मन्त्री पूर्णवहादुर खड़कां लुम्बनी विकास
कोषं प्रस्तुत याःगु घोषणापत्रय् न्ह्यथंगु खेन्यात प्राथमि-
कता वियाः ज्या यायेमाःगु लागी श्री ५ सरकारपाखे
निवेशन बीधुकूगु खेन्यकादिल। उव्यलय् ताम्सपाखाया
डान्स स्कूलपाखे पञ्चबुद्ध्या प्याखे नं न्ह्यवःगु खः।

बुद्धमूर्ति उलेज्या

१११६ चिह्नात्व तृतीया, ये-

थनया ताहाचलय् उपासक भर्ममान शाकयं थःगु
छेया कक्षाउम्डय् बुद्धमूर्ति स्वनाः भिक्षुसंघयात द्वन्द्व
प्रदान व भोजन प्रदान नं यानाविज्यात। भिक्षु कुमार
काशयप महास्थविरसमक्ष शील प्रार्थना व बुद्धपूजा नं
जुयाःलि संधनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरपाखे उले
ज्या जुल। उव्यलय् भिक्षु अश्वघोष महास्थविरपाखे
धर्मदेशना जूगु खः।

आनन्दकुटीमा धर्मदेशना

बुद्धधर्मको पुनर्जागरणको रूपमा स्थापना भई स्वर्णजयन्तीका

वर्षहरू पार गरिसकेको आनन्दकुटी विहारमा प्रत्येक

पूर्णिमाका दिन बिहान बुद्धपूजा भई श्रद्धेय

भिक्षुहरूबाट हुने धर्मदेशना श्रवणार्थ

धर्मजिज्ञासुहरूमा विनीतभावले

आमन्त्रण गर्दछ ।

आनन्दकुटी विहारगुरुठी

आनन्दकुटी विहार

स्वयम्भू, काठमाडौं ।

आनन्दभूमिको सानुरोध जानकारी

१. व्यवस्थापनसम्बन्धका केही कठिनाइले ग्राहकहरूमा समयमा पत्रिका पुऱ्याउन नसकिएको मा क्षमाप्रार्थी हुदै नयाँ वर्षको शुरूअंकदेखि समयमा परि.का पुऱ्याउने यथासंभव प्रयत्नरत रहने भएको छ ।
२. ग्राहकको म्याद सकिएका ले निरन्तरताको लागि शुल्क पठाई नवीकरणगर्नुहुन अनुरोध छ ।
३. आजीवन ग्राहक वा साधारण ग्राहकपर्यन्तमा पत्रिका नपुगेका ले आफ्नो पूर्ण ठेगाना लेखी पत्रिका नपुगेको सूचना पोष्ट बक्स नं. ३००७ वा संपादक, व्यवस्थापक, प्रकाशकमध्ये सुविधा पर्ने ठाउँमा लिखित खंबर पठाउनुहुन अनुरोध छ ।
४. पहिले हुलाकदर्ता टिकट सहुलियत पाइआएको मा हाल सो सहुलियत उपलब्ध नहुने पोष्ट अफिसको व्यवस्था भएको ले पोष्टबाट पत्रिका पठाइने ठाउँमा पोष्टेज शुल्क छुट्टै लाग्ने भएको छ ।
५. नयाँ ग्राहक अभियान भइरहेको छ । यथाशीघ्र साधारण वा आजीवन शुल्क कमशः ६०/- वा १०००/- बुझाई सदस्यता ग्रहण गर्नुहुन अनुरोध छ ।
६. विज्ञापनदाता बन्नुभई आफ्नो व्यापारको प्रचार तथा वुद्धर्मप्रतिको श्रद्धा अभिव्यक्तिगरी पत्रिकालाई सहयोग गर्नुहुन अनुरोध छ ।
७. लेखकहरूले लेख पठाउनुहुदा साइज मिलेको कागजमा एकतिरमात्र बुझिने रास्रो अक्षरले लेखिल्याएको हुनुपर्दछ ।
८. अक्षर स्पष्ट नभएका फोटोकपी, कार्बोनकपी र लेखाइ भएको लेख रचना स्वतः निस्किय रहनेछ ।
९. बौद्धगतिविधिसंबन्धी समाचार पठाउदा छोटो, उपलब्धपूर्ण कुरामात्र उल्लेख गरी पठाउनुहुन अनुरोध छ । प्रत्येक औसीपछि पठाइएको समाचार पछिल्लो अंकमा मात्र राख्न सकिने छ ।
१०. विज्ञापनदर निम्नप्रकार छ:-
 - (क) सबभन्दा पछाडिको कभरको पूरा पृष्ठको ३०००/- आधा पृष्ठको १६००/-
 - (ख) अन्ती कभरमा पूरा पृष्ठको २०००/- आधा पृष्ठको ११००/- र चौथाइ पृष्ठको ६००/-
 - (ग) साधारण पेजमा पूरा पृष्ठको १०००/- आधा पृष्ठको ६००/- र चौथाइ पृष्ठको ४००/-